

Organ Związku
Łącznościowców

Uzupełnienia

For members only

PRZEGLĄD ŁĄCZNOŚCI

Nr 1/39

LONDON

Wiosna 1989

Wydaje Związek Łącznościowców
Zarząd: 3 Audley Road, London W5 3ES, England

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	2
Eugeniusz Kozakiewicz, Organizacja i Obsada Personalna Wojsk Łączności w kampanii 1939 r.	3
Eugeniusz Kozakiewicz, Skład, wyposażenie techniczne i transp. oddziałów wojsk łączności w 1939 roku	20
Ignacy Junosza-Drewnowski, Łączność "Armii Kraków"	27
Władysław Iżycki, Łączność w umocnieniach stałych Obszaru warownego "Katowice"	39

x x x

Pamiętkowy "Przegląd Łączności" w 50--letnią rocznicę Kampanii 1939 roku poświęcamy żołnierzom Wojsk Łączności, poległym w obronie Ojczyzny.

Wszystkie artykuły są wyrazem osobistych poglądów autorów.

Przedruk dozwolony za podaniem źródła.

x x x

Redaktor:

kpt. inż. J. Juszczyk
3 Audley Road
London W5 3ES
Tel.: 997-1734

OD REDAKCJI

Tegoroczny "Przegląd Łączności" poświęcamy 50-letniej rocznicy Kampanii Wrześniowej 1939 roku. Pamiątkowe wydawnictwo "Przeglądu Łączności" musi zawierać, a tym samym przechować, najważniejsze fakty i dane, udziału i wkładu Wojsk Łączności, w ogólnym wysiłku Polskich Sił Zbrojnych w wojnie 1939 roku.

Przebieg Kampanii 1939 roku, pokazał światu i przyszłym pokoleniom naszego narodu, jak powszechny i szlachetny był zryw do obrony Niepodległości, jak wysoki był poziom ducha całego narodu. Dziś po upływie 50-ciu lat widać, jak ten duch jest owocnym i budującym czynnikiem w pokoleniach walczących z tyranią rosyjskiego komunizmu. Gotowość największej ofiary, ofiary życia, jest w wielu programach ideowych organizacji walczących z reżymem PRL'u.

Uważamy, że przedstawienie wysiłku Wojsk Łączności w formie łatwo docierającej do czytelnika, można osiągnąć przez odtworzenie organizacji Wojsk Łączności na dzień 1.09.1939: obejmuje ona Naczelne D-two, Związki Armijne, Wielkie Jednostki piechoty i kawalerii, KOP i obronę Wybrzeża.

Podajemy również skład oddziałów łączności, ich strukturę organizacyjną oraz wyposażenie techniczne i transportowe. Pozwala to czytelnikowi uzmysłowić, że Wojska Łączności, biorące udział w Kampanii Wrześniowej, reprezentowały 45 000 dobrze wyszkolonych żołnierzy. W wielu opracowaniach historycznych omawiających Kampanię Wrześniową, można znaleźć stwierdzenie, że żołnierze łączności nie tylko wykonali swe zadanie techniczne, ale brali również czynny udział w walce broniąc M.P. sztabów i Dowództw.

Następną częścią pamiątkowego "Przeglądu" jest wspomnienie ppłk I. Junoszy-Drewnowskiego obrazujące, wkład wojsk łączności, w działaniach bojowych Armii "KRAKÓW".

W ciągu 3-tygodniowych działań Armia "Kraków" gen. A. Szylinga dała z siebie wszystko. Nie miała efektownych sukcesów, bo przy wielokrotnej przewadze, jaka na nią się zwała już pierwszego dnia wojny, nie mogła ich mieć. Już przed wybuchem wojny było wiadomym, że armia "Kraków" jest głęboko przeskrzydłona przez silną niemiecką grupę pancerną, zbierającą się w Słowacji.

Pierwsze dwa dni września, prowadziła bitwę graniczną o utrzymanie pozycji obronnych na Śląsku. Wskutek jednak druzgocącej przewagi niemieckiej w dywizjach 19na6, w czołgach i samochodach panc. 2066na60, w samolotach- kilkaset na 44,- walka przybrała niekorzystny rozwój, oba skrzydła były poważnie zagrożone i nie było obwodów na ich obronę. Nastąpił odwrót na linie Dunajca i Nidy. Dla uniknięcia wciąż grozących jej okrą-

żeń. następują dalsze odwroty, ale Armia wciąż unika zaciskających się wokół niej kleszczy.

Jako całość Armia "Kraków" pomimo rzucenia na nią przez nieprzyjaciela lawiny żelaza, nie załamała się i nie rozsypała, lecz parokrotnie szczęśliwie wyostała się z grożącego jej okrążenia i przez 20 dni spełniła swoje zadanie. Mimo wszystko, co krytycznego można powiedzieć o Armii "Kraków", pozostaje faktem, że była ona dowodzona od pierwszego do ostatniego dnia walki. Dowódca Armii kierował jej działalnością w miarę możliwości według otrzymanych rozkazów jeżeli nawet nie ściśle według ich treści to przynajmniej w ich duchu. Możliwość dowodzenia zapewniły oddziały wojsk łączności Armii, kierowane przez ppłk I. Junoszę-Drewnowskiego.

W pamiątkowym wydaniu "Przeglądu Łączności" umieszczamy bardzo wartościowe opracowanie por./ppłk W. Izyckiego, omawiające przygotowanie i rozbudowę łączności w umocnieniach stałych na Śląsku. Por. W. Izycki był odkomenderowany w 1938 roku do Kierownictwa budowy umocnień stałych na Śląsku. Jego opracowanie ilustruje, jaką rozpiętość świadczeń wykonały Wojska Łączności.

Bibliografia:

- 1/ Materiały do Historii Wojska Polskiego: dr T. Kryśka-Karski;
- 2/ Relacje i opracowania ppłk dypl. dr inż. T. Lisickiego;
- 3/ Opracowania i relacje mjr łącz. Władysława Leonarda.

oooOooo

50-CIO LETNIA ROCZNICA KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 ROKU

WOJSKA ŁĄCZNOŚCI W KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 ROKU

część I

Organizacja i obsada personalna Wojsk Łączności w dn. 1.09.1939.

Wojenna organizacja wojsk łączności, wprowadzona w życie pierwszego września 1939 r. przewidywała utworzenie naczelnego dowództwa łączności odpowiedzialnego za łączność na obszarze operacyjnym i szefostwa łączności na obszarze krajowym.

Naczelny dowódca łączności podlegał szefowi sztabu naczelnego wodza. Miał on w swojej dyspozycji: jedną kompanię łączności wielkiej kwatery głównej, jedną kompanię telefoniczną kablową, dwa plutony telefoniczne kablowe, jeden pluton telefoniczny budowlany, jeden pluton radio/dwie radiostacje "W"/, dwa

plutony radio-korespondencyjne /radio-stacje RKG/A/ i jedna kompanię marszową sformowaną w czasie wojny. Jednostki te były przeznaczone do zapewnienia łączności naczelnego dowództwa z armiami przy pełnym wykorzystaniu państwowej sieci telekomunikacyjnej. Ponadto, po zakończeniu mobilizacji i po przekształceniu pułku radio i batalionów telegraficznych na ośrodki zapasowe, miał on mieć jako rezerwę i uzupełnienie około 30 kompanii łączności /budowlane, kablowe i radio/ sformowanych z nadwyżek.

Szefostwo łączności M.S.Wojsk./nie zmieniło nazwy i do końca kampanii używało nazwy dowództwa łączności/ podlegało ministrowi spraw wojskowych i w dość nie sprecyzowany sposób miało współpracować z naczelnym dowódcą łączności. Szefowi łączności podlegały krajowe formacje wojsk łączności. Do nich należały: kierownictwo zaopatrzenia łączności, składnice łączności, pozadywizyjne oddziały łączności, a mianowicie, ośrodki zapasowe pułku radio i batalionów telegraficznych, szefostwo łączności D.O.K. oraz szefostwo łączności lotnictwa M.S.Wojsk.

Łącznością na szczeblu armii dowodził dowódca łączności armii, miał on w swojej dyspozycji: kompanię stacyjną, dwie kompanie kablowe, jedną kompanię budowlaną, jedną kompanię radio, oraz park łączności. Niektóre armie, zależnie od zadania otrzymały dodatkowe kompanie łączności.

Dywizje piechoty miały dowódcę łączności, pluton łączności kwatery głównej, kompanię telefoniczną, pluton radio i drużynę parkową.

Brygady kawalerii miały dowódcę łączności i szwadron łączności. Powyższa organizacja łączności zdała zupełnie dobrze egzamin wojenny. Przemawia za tym fakt, że w sprawozdaniach uczestników kampanii wrześniowej jest brak zarzutów lub krytyk co do organizacji wojsk łączności.

Mobilizacja Polskich Sił Zbrojnych, w kampanii wrześniowej została wykonana w kilku rzutach. Wstępna mobilizacja została zarządzona w końcu miesiąca marca. Rozwój wypadków politycznych w marcu 1939, spowodowany agresją niemiecką na Czechosłowację, wytworzył stan strategiczny otoczenia, powodując radykalną zmianę sytuacji wojskowej na niekorzyść Polski. Dalsza mobilizacja została przeprowadzona w końcu miesiąca sierpnia jako "kolorowa", zakończona ogłoszeniem mobilizacji powszechnej w dniu 30 sierpnia 1939 r.

W dniach 22 i 23 marca zostały wydane pierwsze rozkazy dla przysyłanych armii i samodzielnych grup operacyjnych: "MODLIN", "POMORZE", "POZNAŃ", "ŁÓDŹ", "KRAKÓW" i "NAREW".

OBSADA PERSONALNA WOJSK ŁĄCZNOŚCI 1.09.1939.

A/ NACZELNE DOWÓDZTWO ŁĄCZNOŚCI:

- Naczelnny dowódca płk dypl. Heliodor Cępa
- I Zastępca dowódcy płk dypl. Józef Łukomski
- II Zastępca dowódcy mjr inż. Antoni Krzyczkowski
/deleg. Min. Pocz. i Tel./

WYDZIAŁ OPERACYJNO-TECHNICZY:

- Szef wydziału ppłk dypl. Mieczysław Zaleski
/od 27.08.1939/
- Kierow. ref. telef. mjr Tadeusz Hoffman
- Referent kpt. Jerzy Jeżewski /od Brześcia
por. Aleksander Muraszko/
- Kier. refer. radio mjr dypl. Tadeusz Rola
- Referent kpt. Mieczysław Wargalla

SAMODZIELNY REFERAT ORGANIZACYJNY:

- Kier. referatu mjr dypl. Władysław Jamka
/od 29.08.1939/
- Referent kpt. Wincenty Szczesnowicz

WYDZIAŁ ZAOPATRZENIA TECHNICZNEGO:

- Szef wydziału ppłk Stanisław Hegner-Szymański
- Kierownicy referatów: kpt. Marian Stańczuk, kpt. Jan Kurbiel, kpt. Karol Pudło, kpt. rez. Zygmunt Lange
- Adiutant kpt. Walenty Wojnarowicz

REZERWA OFICERÓW /dla obsady węzłów, delegacji i zleceń/:

- ppłk Aleksander Stebelski, ppłk Edward Wolski, ppłk Zenon Komarski, kpt. dypl. Zygmunt Chamski, kpt. Roman Niemiński, mjr rez. Kazimierz Kłys, kpt. rez. Stanisław Józwiak, kpt. Jan Łobocki, kpt. rez. Henryk Pomirski, mjr st. sp. Jan Eggers, ppor. rez. Jan Milewski

ODDZIAŁ SPECJALNY ŁĄCZNOŚCI NACZELNEGO DOWÓDZTWA:

- Dowódca oddziału mjr inż. Ignacy Harrski
- Zastępca dowódcy kpt. inż. Tadeusz Lisicki

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI NACZELNEGO DOWÓDZTWA:

- Dowódca kompanii łącz. kpt. Mieczysław Kowalewski II

- D-ca samodz. plut. radio por. Zdzisław Kossakowski
- Radiostacja W2 Nr 1 por. Józef Biernacki
- Radiostacja W2 Nr 2 por. Tadeusz Szuster
- Radiostacja łączn. z flotą por. Alfred Popowicz

B/ OBSADA DOWÓDZTWA ARMII SAMODZIELNYCH GRUP OPERACYJNYCH
ORAZ D-TW WIELKICH JEDNOSTEK:

SAMODZIELNA GRUPA OPERACYJNA "NAREW":

- Dowódca łączn. mjr Tadeusz Błoński
- Referent kpt. dypl. Mieczysław Potocki
- Delegat Min.Pocz.i Teleg. mjr rez. Antoni Lukos

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI GRUPY OPERACYJNEJ "NAREW":

- Dowódca 3.komp. stacyjnej kpt. Leonidas Juwzenko
- Dowódca 4.komp. kablowej por. Henryk Sławiński
- Dowódca 5.komp. kablowej ppor. rez. Józef Reuski
- Dowódca 11.komp. kablowej por. rez. Zakrzewski
- Dowódca 3.komp. budowlanej por. rez. Karol Wójcik
- Dowódca 7.komp. radio N.N.

18 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączności kpt. Florian Cerkaski
- Dowódca 18.komp. tel. kpt. Leon Kühnbeck

33 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączności kpt. Władysław Brejdygant
- Reszta obsady N.N.

PODLASKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączności kpt. Jerzy Sowiński
- Dowódca szwadronu kpt. Jan Jurewicz
- Dowódca plut. Kw. Głów. por. Jan Galik
- Dowódca plut. radio ppor. rez. Zbigniew Gorzyński

SUWALSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączności mjr Teodor Berlach-Tukalski
- Dowódca szwadronu łączn. por. Jan Piekut
- Dowódca plutonu radio por. Tadeusz Gacki
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Tadeusz Bojanowski

ARMIA "MODLIN":

- Dowódca łączn. armii ppłk dypl. Stanisław Jamka
- Referent mjr Władysław Synos
- Referent mjr dypl. Jerzy Kurpisz
- Referent kpt. Zbigniew Zubalewicz
- Delegat Min. Pocz. i Tel. kpt. inż. Rajmund Sosiński

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI ARMII:

- Dowódca 2.komp. stacyjnej por. Konrad Bogacki
- Reszta obsady N.N.

8 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. kpt. Michał Standziak
- Dowódca plut. Kw. Głów. por. Czesław Kotyński
- Dowódca 8.Komp. Telef. kpt. Franciszek Laszczyński
- Dowódca plut. radio N.N.

20 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. kpt. Roman Domaszewicz
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. rez. Jan Makowski
- Dowódca 20.Komp. Telef. kpt. Kazimierz Lewandowski
- Dowódca plut. radio N.N.

NOWOGRODZKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. kpt. Jan Trojanowski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Józef Trybalski
- Dowódca Szwad. Łączn. kpt. Ryszard Bajzert
- Dowódca plut. radio ppor. rez. Stefan Laurysiewicz

MAZOWIECKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. mjr Jerzy Brodzikowski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Kazimierz Mazur
- Dowódca Szwadronu kpt. Bronisław Rybiński
- Dowódca plut. radio ppor. Ludwik Żerański

ARMIA "POMORZE":

- Dowódca łączn. płk Jan Kaczmarek
- Referent mjr Stanisław Kochański II
- Delegat Min.Poczt. i Tel. inż. Stanisław Osrowski
- 15.Komp. Stac. D-ca por. Bronisław Walaszek
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Stanisław Buderawski
- Dowódca 26.komp. kabl. N.N.
- Dowódca 27.komp. Kabl. por. rez. Adam Skrzetuski
- Dowódca 17.komp. budowl. N.N.
- Dowódca 4.komp. radio N.N.

9 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Tadeusz Rudnicki III
- Referent por. Aleksander Muraszko
- Dowódca plut. Kw. Głów. N.N. *Olgerd Muraszko*
- Dowódca 9.Komp. Telef. por. Adam Zaleski
- Dowódca plut. radio N.N. *ppor. Lewandowski*

15 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Bogdan Starkiewicz
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Jan Koprowski
- Dowódca 15.komp. telef. por. Michał Janicki
- Dowódca plut. radio por. Józef Zborowski

27 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Stanisław Kmiecik
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Andrzej Zakrzewski
- Dowódca 27.komp. telef. por. Stanisław Milowka
- Dowódca plut. radio por. Bolesław Krawcz

POMORSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. Aleksy Szczeszek
- Dowódca plut. Kwat. Głów. N.N.
- Dowódca 10.szwadr. łączn. por. Stefan Tyszko
- Dowódca plut. radio por. Jan Przondo

GRUPA OPERACYJNA "WSCHÓD":

- Dowódca łączn. grupy mjr Aleksander Emerling
- Dalszy skład i obsada N.N.

4 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Jan Hammer
- Dowódca plut. Kwat. Głów. N.N.
- Dowódca 4.komp. telef. kpt. Józef Piotrowicz
- Dowódca plut. radio N.N.

16 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Józef Morkowski
- Referent kpt. Stanisław Sierkuczewski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Witold Radwański
- Dowódca 16.komp. telef. por. Jerzy Jakóbczyński
- Dowódca plut. radio por. Jan Rochon

ARMIA "POZNAŃ":

- Dowódca łączn. armii ppłk Roman Łaczyński
- Referenci mjr Artur Bedlewicz
- kpt. Stanisław Janocha
- kpt. Tadeusz Hora
- kpt. Stanisław Haniak
- por. Edward Jackowski

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI ARMII:

- Dowódca 12.komp. stacyjnej por. Józef Żabowka

- Dowódca 21.komp. kablowej N.N.
- Dowódca 22.komp. kabl. por. Józef Gil
- Dowódca 14.komp. budowl. por. rez. Henryk Knie
- Dowódca Sam. plut. kabl. por. rez. Wiesław Anc
- Dowódca 5.komp. radio N.N.

14 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Ignacy Mrela
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Wacław Boruch
- Dowódca 14.komp. telef. por. Tomasz Ostrowski
- Dowódca plut. radio N.N.

17 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Jan Pawłowski
- Referent ppor. rez. inż. Stanisław Borczyński
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Walery Maliszewski
- Dowódca 17.komp. telef. kpt. Zygmunt Majcherkiewicz
- Dowódca plut. radio ppor. Edward Szymański

25 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Jan Stengert
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Hipolit Puhaczewski
- Dowódca 25.komp. telef. por. Andrzej Potocki
- Dowódca plut. radio por. Mirosław Grodzicki

26 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Kazimierz Filip
- Referent kpt. Stanisław Stróemich
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Nikodem Bojarski
- Dowódca 26.komp. telef. por. Lotar Sroka
- Dowódca plut. radio N.N.

WIELKOPOLSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. Stanisław Wilczak
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Szymon Koczyński
- Dowódca Szw. łączn. por. Leonard Merkis
- Dowódca plut. radio ppor. rez. Henryk Nonas

PODOLSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. mjr Ferdynand Beck
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. rez. Jarosław Scheer
- Dowódca szwadr. łączn. por. Jerzy Olszewski
- Dowódca plut. radio por. Wiktor Zdeb

ARMIA "ŁÓDŹ":

- Dowódca łączn. armii ppłk Władysław Malinowski

- Referent mjr Jan Chałupa
- Referent kpt. Eugeniusz Kleban
- Referent kpt. Walerian Kostrz
- Delegat Min. Pocz. i Tel. inż. Józef Możejko
- Dowódca plut. Kwat. Główn. ppor. Zarnecki

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI DOWÓDZTWA ARMII:

- Dowódca 17.komp. stacyjnej kpt. Czesław Żukowski
- Dowódca 29.komp. kabl. N.N.
- Dowódca 30.komp. kabl. N.N.
- Dowódca 19.komp. budowl. N.N.
- Dowódca 2.komp. radio N.N.

2 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Stefan Prokop
- Dowódca plut. Kwat. Główn. N.N.
- Dowódca 2.komp. telef. por. Walerian Sadowski
- Dowódca plut. radio N.N.

10 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Czesław Jaworski
- Dowódca plut. Kwat. Główn. N.N.
- Dowódca 10.komp. telef. kpt. Heronim Kurek
- Dowódca plut. radio N.N.

28 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Rene Machalski
- Dowódca plut. Kwat. Główn. N.N.
- Dowódca 28.komp. telef. kpt. Jan Dąbrowski
- Dowódca plut. radio N.N.

44 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWA/:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Kazimierz Wojnarowski
- Reszta obsady N.N.

1 PUŁK KAWALERII K.O.P.:

- Dowódca plut. łączn. por. Jan Mazur

KRESOWA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. Marcin Mazur
- Dowódca plut. Kwat. Główn. por. Pszonka
- Dowódca szwad. łączn. por. Bolesław Kobielski
- Dowódca plut. radio ppor. rze. Jerzy Krorke-Kochanowski

GRUPA OPERACYJNA "PIOTRKÓW":

- Dowódca łączn. grupy oper. mjr Zygmunt Chimiak
- 20.komp. stac. N.N.
- Dowódca 34.komp. kabl. por. Józef Mikulski
- Dowódca 35.komp. kabl. N.N.
- 22. komp. budowl. N.N.

30 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Władysław Maron-Marwicz
- Dowódca plut. Kwat. Główn. N.N.
- Dowódca 30.komp. telef. kpt. Piotr Chelchowski
- Dowódca plut. radio ppor. Bohdan Plisowski

WOŁYŃSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. Izydor Malinowski *ppor. Latyński*
- Dowódca plut. Kwat. Główn. ppor. rez. Henryk Gawlikowski
- Dowódca szwad. łączn. por. Jan Kisłuk *pl. Hf. por. Yany Kowalewski*
- Dowódca plut. radio por. Witte

ARMIA "KRAKÓW":

- Dowódca łączn. armii ppłk Ignacy Junosza-Drewnowski
- Referent mjr Franciszek Chmura
- Referent radio kpt. Leopold Piątkiewicz
- Delegat Min. Pocz. i Tel. inż. Tadeusz Słomczyński

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI ARMII:

- Dowódca 8.komp. stacyjnej kpt. Eugeniusz Kozakiewicz
- Dowódca 14.komp. kabl. por. Jerzy Indulski
- Dowódca 15. komp. kabl. por. Edward Tołubiński
- Dowódca 10.komp. budowl. ppor. Kadulski
- Dowódca 18.komp. kabl. por. rez. Józef Kudera
- Dowódca komp. radio por. Juliusz Domagalski
- Dowódca plut. radio wywiadu ppor. Stanisław Lorenc

GRUPA OPERACYJNA GEN. SADOWSKIEGO:

- Dowódca łączn. grupy mjr Adam Parafiński
- Referent por. Kazimierz Wajda
- Dowódca plut. Kwat. Główn. ppor. Józef Folwarczny

23 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Edmund Idzikowski
- Referent kpt. Witold Fedak
- Dowódca plut. Kwat. Główn. por. Apolinary Kowalewski
- Dowódca 23.komp. telef. kpt. Władysław Rewieński
- Dowódca plut. radio ppor. rez. Aleksander Dakowski

55 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Stefan Pelc
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Zdzisław Zgierski
- Dowódca 55.komp. telef. por. Włodzimierz Nieścierowicz
- Dowódca plut. radio ppor. rez. inż. Janusz Sulowski

GRUPA OPERACYJNA "BIELSKO" /"BORUTA"/:

- Dowódca łączn. Grup. Oper. mjr Jan Gustek
- Referent kpt. Kazimierz Mazur

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI GRUPY:

- Dowódca 9.komp. stacyjnej por. Aleksander Iwańczyk
- Dowódca 16.komp. kabl. N.N.
- Dowódca 17.komp. kabl. por. rez. inż. Jan Orski
- Dowódca 11.komp. budowl. por. rez. Jan Mochnacki
- Dowódca 12.komp. radio N.N.

1 BRYGADA GÓRSKA:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. Jan Schlarb
- łączn. 2.plut.telef.il.plut. radio N.N.

21 DYWIZJA PIECHOTY GÓRSKIEJ:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Józef Chebda
- Referent por. rez. Władysław Geborek
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Michał Wencel
- Dowódca 21.komp. telef. kpt. Tadeusz Adamko
- Dowódca plut. radio ppor. Tadeusz Krawczyński

GRUPA FORTECZNA "KATOWICE":

- Dowódca łączn. grupy kpt. Witold Fedak
- Dowódca Forteczna.komp.łączn. kpt. Antoni Dłużniewski

7 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Michał Banasiak
- Dowódca plut. łączn.Kwat.Gł. por. Kazimierz Paszczuk
- Dowódca 7.komp. telef. kpt. Kazimierz Larys
- Dowódca plut. radio por. Andrzej Baranowski

11 KARPACKA DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Stanisław Gospodarczyk
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Roman Górski
- Dowódca 11. komp. telef. por. Piotr Lichtarowicz
- Dowódca plut. radio ppor. Zdzisław Tuma

6 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Stanisław Rościszewski
- Referent kpt. Jan Nowakowski III
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Jan Dereziński
- Dowódca 6.komp. telef. kpt. Jan Nowakowski II
- Dowódca plut. radio por. Stanisław Iberszer

45 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dywizja nie zebrała się jako całość, jej pułki działały w ramach innych W.J.

KRAKOWSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. Wacław Dramiński
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. rez. Jerzy Lipowski
- Dowódca szwad. łączn. por. Bohdan Chełmoński
- Dowódca plut. radio ppor. rez. Franciszek Prządka

10 BRYGADA KAWALERII ZMOTORYZOWANEJ:

- Dowódca łączn. bryg. mjr Jan Grajkowski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Jerzy Bielczyk
- Dowódca szwad. łączn. kpt. Stanisław Gronek
- Dowódca plut. radio por. Marian Runicki

ARMIA "KARPATY":

- Dowódca łączn. armii ppłk Wiktor Biernacki
- Referent mjr Józef Schubert
- Referent kpt. dypl. Zbigniew Dudziński

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI ARMII:

- 19.komp. stacyjna por. Bronisław Zajaczyński
- 32.komp. kabl. N.N.
- 33.komp. kabl. N.N.
- 21 komp. budowl. N.N.

ODCINEK "SŁOWACJA":

- Dowódca łączn. mjr Kazimierz Hojarski
- 2-wa plut. tele obsada N.N.
- 1.plut. radio obsada N.N.

PODOCINEK "NOWY SĄCZ":

- Dowódca łączn. kpt. Mariusz Olechowski
- Dwa plut. kabl. i jeden plut. radio N.N.

PODOCINEK "SANOK":

- Dowódca łączn. kpt. Wacław Woronowicz
- Dowódca komp. łączn. por. rez. Henryk Krasun

ŁĄDOWA OBRONA WYBRZEŻA:

- Dowódca łączn. mjr Teodor Spychalski
- Referent kpt. Jerzy Lubelfeld
- Dowódca komp. telef. por. Stefan Zieliński
- Dowódca plut. por. Stefan Dąbrowski
- Dowódca plut. "Gdynia" por. Walenty Grabowski

ODWODY NACZELNEGO WODZA:

ODWÓD NW. "WYSZKÓW":

- Dowódca łączn. mjr Tadeusz Jakubowski
- 60 plut. Kwat. Głów. N.N.
- 60 komp. telef. N.N.
- 60 plut. radio N.N.

1 DYWIZJA PIECHOTY LEGIONÓW:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Zygmunt Gordon
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Jan Stankowski
- Dowódca 1.komp. telef. por. Władysław Mika
- Dowódca plut. radio por. Stefan Czernik

35 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Czesław Wardziński
- Dowódca komp. telef. por. Ewaryst Knop
- Reszta obsady N.N.

45 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Władysław Brejdygant
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Eugeniusz Holc
- Dowódca komp. telef. por. Józef Mikulski
- Dowódca plut. radio ppor. rez. Feliks Piasecki

ZGRUPOWANIE D.O.K. III:

- Dowódca łączn. mjr Roman Banaszak
- W sztabie zgrupowania: mjr st.sp. Jan Różański
- kpt. st.sp. Jan Bulyha
- por. rez. Jan Barwiński
- ppor. rez. Marian Kędzierski
- ppor. rez. Mieczysław Himstedt

DOWÓDZTWO OBSZARU WAROWNEGO "WILNO":

- Dowódca łączn. ppłk Michał Karwowski

ODWÓD N.W. "KUTNO":

5 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Aleksander Samel
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. rez. Loher de Lindenheim
- Dowódca 5.komp. telef. por. Marian Radzio
- Dowódca plut. radio N.N.

24 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Leonard Dobrzański
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Julian Karasek
- Dowódca 24.komp. telef. kpt. Bronisław Nanowski
- Dowódca plut. radio N.N.

ODWÓD N.W. "TARNÓW":

22 DYWIZJA PIECHOTY GÓRSKIEJ:

- Dowódca łączn. kpt. Antoni Dworzański
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Apolinary Poznański
- Dowódca 22.komp. telef. por. Jan Jabłoński
- Dowódca plut. radio por. rez. Marian Przedpelski

38 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Jan Leonowicz
- Referent por. rez. Teodor Hoffman
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. Jarosław Moll
- Dowódca komp. telef. kpt. Tadeusz Jankowski
- Dowódca plut. radio N.N.

ODWÓD N.W. "WARSZAWA" /ARMIA PRUSY/:

- Dowódca łączn. armii ppłk Stanisław Rausz
- Referent kpt. dypl. Eugeniusz Korolkiewicz

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI DOWÓDZTWA ARMII:

- 12.komp. stac.
- 23.komp. kabł.
- 24.komp. kabł.: obsada N.N.

GRUPA OPERACYJNA GEN. KRUSZEWSKIEGO:

- Dowódca łączn. grupy mjr Jerzy Uszycki
- Referent kpt. Marian Zimmer

3 DYWIZJA PIECHOTY LEGIONÓW:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Feliks Kierszniewski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. N.N.
- Dowódca 3.komp. telef. por. Kazimierz Jaworski
- Dowódca plut. radio N.N.

12 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Zygmunt Uniszowski
- Dowódca Plut. Kwat. Głów. por. Władysław Leonard
- Dowódca 12.komp. telef. kpt. Eugeniusz Sadowski
- Dowódca plut. radio N.N.

13 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. kpt. Eugeniusz Kister
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. rez. Rafał Rozwadowski
- Dowódca 13. komp. telef. kpt. Władysław Czaprąński
- Dowódca plut. radio N.N.

19 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Tadeusz Kuligowski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. rez. Kazimierz Tymult
- Dowódca 19.komp. telef. kpt. Stefan Piniewski
- Dowódca plut. radio ppor. Ernest Jaśkowiak

29 DYWIZJA PIECHOTY:

- Dowódca łączn. dyw. mjr Marian Hamerski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Wojciech Głogowski
- Dowódca 29.komp. telef. kpt. Stanisław Bancer
- Dowódca plut. radio ppor. Józef Frąckowiak

36 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączn. dywizji mjr Ignacy Skarżeński
- Dowódca komp. por. Mieczysław Rebajn
- Reszta obsady N.N.

39 DYWIZJA PIECHOTY /REZERWOWA/:

- Dowódca łączn. dyw. ppłk Aleksander Winiarski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. ppor. rez. Zygmunt Popławski
- Dowódca komp. telef. por. Kazimierz Merklejn

WILEŃSKA BRYGADA KAWALERII:

- Dowódca łączn. bryg. mjr Wacław Orchowski
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Feliks Kisiel

- Dowódca szw. łączn. kpt. Orzechowski

WARSZAWSKA BRYGADA PANCERNO-MOTOROWA:

- Dowódca łączn. bryg. kpt. dypl. Zenon Starkiewicz
- Dowódca plut. Kwat. Głów. por. Władysław Barankiewicz
- Dowódca szwadr. por. Władysław Mancewicz
- Dowódca plut. radio por. Franciszek Ogiński

C/ DOWÓDZTWA UWORZONE W CZASIE DZIAŁAŃ:

- Dowództwo frontu północnego: obsada d-twa ta sama co w armii odwodowej gen. Dąb-Biernackiego.
- Dowództwo frontu południowego: D-ca łączności ppłk Romuald Najsarek.

Referenci: zostali wysłani z Brześcia nad Bugiem do Lwowa:
ppłk Wincenty But
kpt. Stanisław Fiszer

- Ponadto organizowali łączność we Lwowie: mjr Stanisław Noworolski, kpt. Henryk Niedziałkowski i kpt. Augustyn Sabbath /kpt. H. Niedziałkowski był d-cą łączn. obrony miasta Lwowa/.

DOWÓDZTWO OBRONY WISŁY /GEN. PISKOR/:

- Dowódca łączn. mjr Jan Zgorzelski
- Referent kpt. Bronisław Front
- Referent por. Dunikowski

DOWÓDZTWO OBRONY WARSZAWY:

- Dowódca łączn. ppłk Edward Gorceżyński
- Referent inż. Zygmunt Szparkowski
- Referent inż. Wacław Froelich
- Referent inż. Zenon Szpigler

DOWÓDZTWO LOTNICTWA:

- Dowódca łączn. mjr Teodor Lange
- Referent kpt. Adam Szanser
- Referent por. Ferdynand Bissinger
- Dowódca 1.komp. dozorow. kpt. Tadeusz Legieżyński
- Dowódca 2. komp. dozorow. por. Kazimierz Ochab

OFICEROWIE WOJSK ŁĄCZNOŚCI W ODDZIAŁACH KOP'u:

- Pułk KOP "SARNY" - of. łączn. kpt. Jerzy Mirecki
- Baon fortu SARNY kpt. Romuald Galicki
- Pułk KOP "GŁĘBOKIE"-of. łączn. kpt. Tadeusz Dąbrowicki de Gromoboy

- Pułk KOP "POLESIE" - of. łącz. kpt. Henryk Kulesza

ODDZIAŁ II SZTABU N.W.:

- Biuro szyfrów: mjr Zenon Butkiewicz
mjr Maksymilian Ciężki
mjr rez. Wiktor Michałowski
kpt. Wacław Cybulski
- Ekspozytura Nr 2 /Warszawa/ kpt. rez. inż. Eusachy Wasilewski
- Ekspozytura Nr 3 /Bydgoszcz/ kpt. rez. Karol Miłobędzki
- Szefostwo Komunikacji
Sztabu N.W. por. inż. Robert Gliński
- Szefostwo Kom. - centrala telegraficzna kpt. st.sp. Mieczysław Komarski

SIEĆ RADIOWA ODDZIAŁU II SZTABU N.W.:

- Stacja Nr 1 kpt. Wacław Cybulski
- " Nr 2 kpt. Tadeusz Ciechowski
- " Nr 3 urzędnik Miszczyk
- " Nr 4 kpt. Bogusław Wolnik
- " Nr 5 kpt. Kazimierz Zieliński
- " Nr 6 por. Adam Lija
- " Nr 7 por. Stefan Zujartowski/Markianowicz
- " Nr C por. Janusz Włodarski
- " Nr M por. Ludwik Szpringer
- " Nr G kpt. Franciszek Sobecki

D/ FORMACJE KRAJOWE WOJSK ŁĄCZNOŚCI:

- Szef łączn. Min. S. Wojsk płk Józef Wróblewski
- I zastępca płk Stefan Kijak
- II " ppłk Zenon Konarski
- Szef wydziału organ. mjr Jan Bartkowski
- Szef wydziału wyszk. ppłk dypl Juliusz Ornatowski
- Szef wydz. Mat. budż. mjr Tadeusz Hubert
- Kierownik sam.ref.stud. mjr Władysław Gaweł
- Kier. ref. przemysłu wojs. mjr Tadeusz Idzikowski
- Biuro woj. Min. P. i Tel. ppłk Adam Paciorek
- Zastępca mjr Mieczysław Mickaniewski
- Szef łączn. lotnic. MSWojsk. ppłk Stanisław Pociask
- p.o. mjr Stanisław Noworolski

BIURO BADAŃ TECHNICZNYCH:

- Kierowca biura ppłk inż. Kazimierz Gaberle
- Zastępca mjr Stanisław Mrazek
- Kier. zaopatr. łączn. ppłk Józef Wanat
- Zastępca mjr Stanisław Jaeschke
- Główna składnica łączn. kpt. Jan Dąbrowski

- Szefostwo łączn. DOK Nr 1 ppłk Wincenty But
- " " " Nr 2 mjr Lucjan Reclaw
- " " " Nr 3 mjr Roman Banaszak
- " " " Nr 4 kpt. Józef Ombach
- " " " Nr 5 ppłk Henryk Doskoczyński
- " " " Nr 6 mjr Józef Rawski
- " " " Nr 7 kpt. Józef Góral
- " " " Nr 8 Vacat
- " " " Nr 9 Vacat
- " " " Nr10 mjr Edmund Iwaszkiewicz

E/ OŚRODKI ZAPASOWE ODDZIAŁÓW WOJSK ŁĄCZNOŚCI:

OZ Łączn. Nr 1 /Zegrze/: D-ca ppłk Wojciech Szafran
mjr Stanisław Dobosz

Kapitanowie: Kazimierz Cieszyński
Michał Skuciński
Stefan Turkowski
Porucznicy: Franciszek Drewieńkowski
Wacław Filler

inż. Stanisław Gierat
Władysław Grott
Edward Nidecki
inż. Józef Turski
Stanisław Wąsik
Pporucznicy: Franciszek Króliczewski
Lawniczek
Jerzy Malinowski
inż. Jan Niedźwiecki
Jan Plisowski
Grzegorz Puscion
Michał Wasilewski

OZ Łączn. Nr 5 /Kraków/: D-ca mjr Tadeusz Batowski
Porucznicy: Bronisław Kępa
Józef Kruczek

Pporucznicy: Antoni Ziółkowski
Antoni Bartels
Bronisław Bartczak
Witold Bogacki
Roman Bender
Michał Hans
Stanisław Kryński
Adam Michalczyk
Tadeusz Rakowski

OZ Łączn. Nr 6 /Jarosław/: D-ca mjr Eugeniusz Łysak
mjr Józef Wilk
kpt. Feliks Guttmeier

Pporucznicy: Stanisław Biały
Jan Kapsa
Konstanty Ryński
Witold Winkler

OZ Łączn. Nr 7 /Poznań/: D-ca: mjr Kazimierz Korasiewicz
Reszta składu nieznana

OZ Pułku Radio /Warszawa/: D-ca: ppłk Mieczysław Ornatowski
Z-ca: mjr Stanisław Czubiński
Kapitanowie: Dariusz Tarnowski
Ludwik Chełkowski
Janusz Wagner

oooOooo

WOJSKA ŁĄCZNOŚCI W KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 ROKU

CZĘŚĆ II

Skład i wyposażenie oddziałów wojsk łączności w kampanii 1939

A/ ARMIA

Oddziały wojsk łączności przewidziane do użycia w czasie wojny na szczeblu armii lub samodzielnych grup operacyjnych, były zorganizowane na podstawie planów mob. W czasie pokoju, organizacja ta nie była stosowana w praktyce szkoleniowej batalionów telegraficznych. Co w pewnym stopniu można uważać za błąd. W niektórych batalionach telegraficznych, które otrzymywały zadanie wyznaczenia oddziałów do obsługi ćwiczeń szkoleniowych Wyższej Szkoły Woj., lub kierownictwa większych ćwiczeń, była stosowana zasada organizowania oddziałów i ich wyposażenia tech. w zależności od zadań, które ich oczekiwały. Była to jedyna szansa dla młodszych oficerów łączn. zdobycia doświadczenia tak cenne jak się to okazało w czasie kampanii wrześniowej.

W planach mob. ilość kompanii kablowych lub budowlanych, przewidzianych dla poszczególnych armii była różna, zależna od wielkości Armii, lub obszaru jej działania.

Oddziały łączn. na szczeblu armii:

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
1/Komp.stacyj.	- D-ca komp. /kpt./ - Poczta d-cy komp. sierż. szef, pisarz, pdf. sprzęt. samoch. broni.gosp. sanit. wet. i podkuwacze.	- motocykl z wózkiem - 1. kuchnia polowa 6 wozów taborowych

I Plut.Kwat.Gł.	- D-ca plut./por./ - Z-ca dcy plut./por./ ppor./ 2. drużyny telegraf. 2. drużyny tele.stacyj. 4. telemechaników 1. patrol motocykl.	- motocykl z wózkiem - 3 samochody cięż. 2-ton 6 zestawów juza. 2 sam. cięż. z przycz. i 2 zestawy tel. stac. 4 zest. telemech. 4 motoc. z wózkami
II,III i IV plut. - każdy	- D-ca plut./por./ Z-ca d-cy /sierż./ 3.drużyny tel.stac. 1.Telemech.	koń wierzchowy rower 3.wozy telef. w każdej druż.koń wierzch. dla d-cy druż. i rower dla z-cy. 3.zestawy tel. stac. zest.telem. i rower każdy plut. 1.wóz bagażowy.

Razem kompania stacyjna liczyła 6 oficerów i 236 pof. i szereg.

Wyposażenie tech.: 6.zest. juza. 11.zestaw. stac. 11.zestw. tel.
7.zestw. tele.
Transport: 6.mot.z wózk., 5.sam.cież. 2. przyczep. 9.wozów telef.
9.wozów tobor., 12.koni wierzch. 12.roverów, 1.kuchnia polowa.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Kompan.telef.- kabl.do budowy linii kabl. i półstałych	-D-ca komp./kpt./ - Poczta d-cy komp. sierż.szef,pisarz,pdf. sprzęt.samoch.broni. gosp.sanit.wet.podkuw. 2 patrole tel.konne	Motocykl z wózkiem 1.kuchnia polowa 2 sam. cięż./dyspoz/ 4.wozy tabor. 2.wozy telef. 2 zest. patrol.
I i II plutony każdy	-D-ca plut./por./ Z-ca dcy sierż. 4.druż. telef. 1.telemech. 1.motocyklista żywności bagaż.	koń wierzchowy rower 4.konie wierzch. 8.wozów telef. 4.rowery dla zców.dc-y dr. 1.zest.telem. 1.rower 1.motocykl z wózkiem 1.wóz taborowy

Razem komp. tele-kablowa liczyła 3.oficerów 158 pof. i szereg.

Wyposażenie techniczne: 2 zestawy patr. konne. 8.zest.tel. druž.
2.zest.telem.
Wyposażenie trans.: 3.mot. z wózkiem, 2.sam.cięż., 1.kuchnia pol.,
18.wozów telef., 6.wozów tabor., 10.rowerów, 20.koni wierzcho-
wych.

Przeważnie armie posiadały 2-wie komp. telef.-kabl., w niektó-
rych armiach komp. było więcej, np. "Armia Kraków" miała 3.komp.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Kompania tele. budowl. /do budowy linii stałych i pół- stałych	- D-ca komp./kpt./ - Poczet d-cy komp.sier szef.pisarz.pdf.sprz. samoch.,broni, gosp., sanit.,wet.podkuwacze	Motocykl z wózkiem 1.kuchnia polowa 6 wozów tabor. 1.samoch.cięż.
I,II, i III plut- każdy w skład.	- D-ca plut./por./ - Z-ca d-cy/sierz/ - 4.drużyny telef. - 1.Motocyklista - 1.Wóz żywnościowo- bagaż.	koń wierzchowy rower 4.zestwy do bud. linii sprzęt na 20 km.linii dwuprzew. W każdej druž. 2 rowery 1.motoc. z wózkiem 1.samoch. cięż. 1.Wóz taborowy

Uwaga: Do przewozu słupów - podwody.
Razem komp. tel.-budow.: 4.oficerów, 172 pof. i szereg.
Wyposażenie techn.: 12.zestawów tel. do budowy linii.
Wyposażenie transport.: 4.samoch.cięż., 4.motoc. z wózkiem,
11.rowerów, 24.wozów telef., 9.wozów taborów, 1.kuchnia polowa
i 3.konie wierzchowe.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Kompania radio	- D-ca komp./kpt./ - Poczet d-cy komp. sierż., szef,pisarz, pdf,sprzęt, sam. broni i gosp.	motocykl z wózkiem 1.samoch. cięż.
I pluton korespondencyj.	- D-ca plut./por./ Z-ca dcy /sierż./ 2-ie druž.radio 2-ch radiomech.	motocykl z wózkiem 1.RKG/A na 3.samoch. 1.RKD/S na 1.sam.tech.
II pluton odbiorczy	D-ca plut. /por./ 2-ie druž.odbiornicze 2-ie druž.goniometr. 2-ch radiomech.	motocykl z wózkiem 2.ROW/D na 2-ch sam.cięż. 2.ROK/D na 2-ch sam.

Razem kompania radio: 3.oficerów, 60 pdf. i szereg.
Wyposażenie techn.: 1.Stac.RKG,, 1.stac.RKD, 2.ROW/D, 2.ROK/D.
Wyposażenie transp.: 3.motoc. z wózkiem, 9 samoch. tech. i cięż.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Park łączn. Magazyn	- Komendant parku/kpt./ a/ Dział teletechnicz. b/ Dział radio	Motocykl z wózkiem 3.samoch. cięż. etat ponadto w miarę potrzeby na zaopatr. u kwater.
Warsztat	a/ dział tele. b/ dział radio	

Razem park łączn. armii: 1.ofic., 12 podf., i szereg.
Wyposażenie transpor.: 1.motocykl z wózkiem, 3.samoch. cięż.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Samodzielna drużyna gołębi pocztowych	- D-ca druž./chorąży/ - 2 gołębniki polowe - 2 wozy taborowe	60 gołębi w każdym gołębniku

Razem druž. gołębi poczt.: 1.ofic., 8 podf. i szereg.
Wyposażenie techn.: 60 gołębi pocztowych.
Wyposażenie transport.: 2.gołębniki polowe, 2.wozy taborowe.

ODDZIAŁY ŁĄCZNOŚCI NA SZCZEBLU WIELKICH JEDNOSTEK

Oddział	Skład oddziału	Wyposażenie
Pluton łączn. Kwat.Gł.Dyw. Piech.	- D-ca plut./kpt.-por./ - Z-ca d-cy /por./ 1.patrol telegraf. 2.druž.tele.-stac. 1.druž.telef. 3.telemech. 2.patrole łączn.z lo. 1.patrol motocykl. 1.patrol kolarzy	Motocykl z wózkiem 1.Samoch.cięż.1.zestaw.Juza 2.sam.cięż.2.zest.tel.stac. 2.wozy tele.1.zes.tele.druž 3.zestawy telemech. 2.mot,2 zestawy placht. 5.motocykli z wózkiem 4.rowery

Razem pluton Kwat. Głów. Dyw. Piech.: 2-ch oficerów, 75-ciu pdf.
i szereg.
Wyposażenie: 1.zestaw Juza, 2.zestaw tele.-stac. 1.zestaw telef.,
3.zestawy telemech. 2.zestawy placht.

Wyposażenie transportu: 8.motoc. z wózkiem, 3.samoch. cięż. 2. wozy telef., 4 rowery.
Uwaga: gospodarczo pluton był przydzielony do komp. łączn. Dyw. Piechoty.

Oddział	Skład oddziału	Wyposażenie
Komp.telef. Dyw.Piech.	- D-ca komp./kpt./ Z-ca dcy do spraw gospodar. /kpt./ - Poczta d-cy komp.sier szef, pisarz, pdf.sprz. broni, sam., sanit.gosp furaż.wet.2.podkuwacz 3.patrole telef.konne	Motocykl z wózkiem Motocykl z wózkiem 2.kuchnie polowe, 6.wozów taborowych, 2.sam.cięż. 1.furgonik, 2.sam.cięż. /w dysp.d-cy komp./, 4. samoch.1-ton.3.zestawy tel. 3.wozy telef.
I Pluton tel.	- D-ca plut./por./ Z-ca d-cy /sierż./ 4.druż.telefon. 1.telemech. 1.motocyklista	koń wierzchowy rower 8.wozów tele., 4.zestawy tel. 4.konie wierz.d-cy druż. 4.rowery dla z-ców d-cy dr. 1.zest.telemech.1.rower 1.motocykl z wózkiem 1.wóz tabor.żywn.-bagaż.
II, III i IV pl	- D-ca plut./por./ - Z-ca d-cy /sierż./ 3.druż.telef. 1.telemech. 1.motocyklista /projektowano zwiększenie komp.do 5 plut.dla A.D./	1.koń wierzchowy 1.rower 6.wozów telef.3.zest.telef. 3.konie wierzch.dla d-ców druż.3.rowery dla z-ców dr. 1.zestaw telem.1.rower 1.mot.z wózkiem 1.wóz tabor.żywn.-bagaż.

Razem komp. telef. Dyw. Piech. 6.oficerów, 249 pdf.i szereg.
Wyposażenie techniczne: 16.zest.telef., 4.zestawy telemech.
Wyposażenie transp.: 7.motoc. z wózkiem, 4.samoch.cięż.-2-ton.,
4.samoch.cięż 1-ton. 1.furgonik, 29.wozów telef. 2.kuchnie polowe,
17.koni wierzch. 21.rowerów, 10.wozów tabor.

Oddział	Skład oddziału	Wyposażenie
Pluton radio Dyw.Piech. /gospod.przydz. do komp.telef. DP/	- D-cy plut./kpt./por./ - Z-ca dcy /sierż./jedn. pdf.sprzętowy/ 1.druż. RKD 2.druż. RKD 2.patrole N1 1.radiomech.	Motocykl z wózkiem Rower 1.stac.RKD, 1.sam.cięż. 1.stac.RKD, 1.sam.cięż. 1.zest.radiomech.1.rower 2.wozy NIT

Razem plut. radio: 1.of., 40.szereg.
Wyposażenie techniczne: 2.stac. RKD, 2.st.N1, 1.zestaw radiomech.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Druż.parkowa komp.łączn. Dyw.Piech./gosp. przydz.do komp. telef.DP/	- D-ca druż./chor./ 4.telemechaników 3.radiomech. 4.kier.samoch.	2.samoch.ciężar. 4.wozy tech.parokonne 8.wozów taborowych zapas sprzętu tech.

Razem drużyna parkowa 20 pdf. i szereg.
Wyposażenie transp.: 2.samoch.cięż.4.wozy tech.8.wozów tabor.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Szw.łączn. Bryg.Kaw.	- D-ca szw./kpt./ Poczta d-cy szw.sierż. szef, pisarz, pdf, sprz. sam.bronii i gosp., furażowy, sanit., wet. i 2.podkuwaczy	Motocykl z wózkiem 1.kuchnia polowa 1.samoch.cięż./dysp./ 4.wozy taborowe
I plut.tele.	- D-ca plut./por./ Z-ca d-cy plut./sierż./ 1.patrol telegraf. 2.patrole telef. 2.telemech. 2.patrol.łączn.z lot konne 1.patrol motocyklis. 1.patrol kolarzy	koń wierzchowy koń wierzchowy 1.wóz parokonna.zest.morsa 2.tacznki telef.2.łączn. 10.pol.2.zest.telef.patrol. 2.zest.telemech. 2.zestawy placht. 4.motoc. z wózkiem 4. rowery
II plut.tele.	- D-ca plut./por./ Z-ca dcy /sierż./ 6.patrolu telef. 1.telemechanik 1.motocyklista	koń wierzchowy koń wierzchowy 6.taczanek tele. 6.zestaw. tele.3.łączn.6.pol. 1.zestaw telemech. 1.motocykl z wózkiem 1.wóz żywn.-bagaż.
III plut.radię	- D-ca plut./por./ Z-ca dcy /sierż./ 1.druż. RKD 2.patrole N1/T 1.radiomech. 1.motocyklista	koń wierzchowy koń wierzchowy 1.Stac. RKD - konna 2.N1/T 1.zestaw radiomech. 1.motocykl z wózkiem
Druż. parkowa	- D-ca druż./chor./ 3.telemech. 2.radiomech.	1.samoch.cięż. 3.wozy telef. zapas sprzętu tech.

Razem szadron łączn.: 4.oficer., 150 pdf. i szereg.
 Wyposażenie techniczne: 1.zestaw telegraf. 2.łączn., a 10.pol.
 3.łączn. a 6-pol. 8.zestaw. telef. 3.zest.telemech. 1.zestaw
 radiomech. 2.zestawy placht. 1.stacja RKD - konna, 2.stacje
 N1/T.
 Wyposażenie transportu: 7.motocykli z wózkiem, 1.kuchnia polowa,
 2.samoch.cież. 7.wozów tabor. 11.taczanek telef. 4.rowery.

Nazwa oddziału	Skład oddziału	Wyposażenie
Szw. łączn. Bryg. Kaw. zmot.	- D-ca szw./kpt./ Poczet d-cy szw.: sierż. szef, pisarz, pdf sprzęt, samoch. broni gosp. sanit.	1.sam. łazik 2.samoch. cięż. 1.kuchnia pol. przecz. do sam. 1.przyczepka na mat. pędne
I plut. Kwat. Głów.	- D-ca plut./por./ Z-ca d-cy /sierż./ 2.patrole telef. 1.telemech. 2.patrole łączn. z lot. 1.patrol motocykl.	1.motocykl z wózkiem 2.łączn. a 10-pol. 2.zestawy telef. 2.samoch. 1-ton 1.zestaw telemech. 2.furgoniki, 2.zestawy płacht. 3.motocykle z wózkiem 3.motocykle bez wózka
II plut. tele- fon.	- D-ca plut./por./ Z-ca d-cy /sierż./ 6.patrolu telef. 1.telemech. 1.motocyklista	1.motocykl z wózkiem 6.zest. telef. 3.łączn. a 6-pol. 6.sam. cięż. 1-ton. 1.zestaw telemech. 1.motocykl z wózkiem
III pluton - radio	- D-ca plut./por./ 4.patrole radio 1.radio mech. 1.motocyklista	1.motocykl z wózkiem 2.RDK - samoch. 2N1/samoch. 1.zestaw radiomech. 1.motocykl z wózkiem

Razem szwadron: 4.oficerów i 120 pdf. i szereg.
 Wyposażenie techniczne: 8.zestawów tele. 2.łączn. a 10 pol.
 3.łączn. a 6.pol. 2.zestawy telemech. 2.zestawy placht. 2.RKD -
 sam. 2N1 -sam. 1.zest. radiomech.
 Wyposażenie transportu: 1.łazik, 2.sam. cięż. 2-ton 2.przyczepki,
 8.sam. cięż. 1-ton 8.motocykli z wózkiem 3.motocykle bez wóz.
 2.furgoniki..

oooOooo

Płk Ignacy Junosza-Drewnowski

ŁĄCZNOŚĆ ARMII "KRAKÓW"

/wspomnienia i uwagi/

Tak, to już 50 lat mija od dnia 24.03.1939, gdy adiutant
 baonu por. Bolesław Kranc zameldował mi, że Warszawa "jest na
 telefonie". Wzywał mnie dowódca łączności płk dypl. Heliodor
 Cepa. Treść rozmowy: zostaję odkomenderowany do generalnego
 inspektoratu sił zbrojnych, do inspektoratu gen. bryg. Antonie-
 go Szyllinga, który tegoż dnia wyjeżdża ze sztabem do Krakowa.
 Termin zameldowania się 25.03.1939.

Następnego dnia meldowałem się u gen. Szyllinga w koszarach
 im. J. Sobieskiego, przy ul. Warszawskiej. Było to moje pier-
 wsze spotkanie z nowym inspektorem. Gdy byłem w pułku radio,
 inspektorem był gen. Kazimierz Sosnkowski, a w 5.baonie telegra-
 ficznym leg. pol. kolejno gen. Norwid-Neugebauer i gen. Leon
 Berbecki.

Jeszcze dzisiaj mam w pamięci słowa generała: "zapewni mi
 Pan pułkownik łączność z wielkimi jednostkami, które wchodzi-
 ły w skład mojej armii oraz łączność alarmową wzdłuż granicy pań-
 stwowej na odcinku armii. Moje miejsce postoju Kraków."

Krótko i węzłowato. Pierwszy oficer sztabu inspektoratu
 płk dypl. Stanisław Wiloch, który był obecny przy moim meldun-
 ku, zaznajomił mnie z ogólnym zadaniem: Obrona. Sztab inspe-
 ktoratu, to przyszły sztab dowodzenia armii "Kraków", a w nim
 ja, jako dowódca łączności. ustaliliśmy również, że nasz kryp-
 tonim będzie: "Kierownictwo ćwiczeń Antoni".

Ze sztabem inspektoratu przybył również mjr Franciszek
 Chmura, z wołyńskiej brygady korpusu ochrony pogranicza, jako
 mój pomocnik. Doskonały oficer łączności, był moim najbliższym
 współpracownikiem i towarzyszem doli i niedoli.

Tegoż dnia o godz. 12.00 byłem na odprawie dowódców wiel-
 kich jednostek, obecni: gen. B. Mond - 6.D.P., gen. J. Gąsio-
 rowski - 7. D.P., gen. J. Kustoń - 21. D.P., gen. J. Sadowski -
 23. D.P. oraz gen. J. Narbut-Łuczyński - D.O.K. Nr 5, przewi-
 dziany na stanowisko dowódcy etatów armii. Dowódcy otrzymali
 rozkazy pisemne, bardzo krótkie: odcinki frontu, pasy działań,
 zadanie, techniczne przygotowanie terenu, wojska pozostają za-
 sadniczo w swych garnizonach. Dwie grupy operacyjne: "Śląsk"
 Jagmin oraz "Bielsko" Boruta. Zachowanie absolutnej tajemnicy.

Ponadto przewidziane były w późniejszych terminach: 22.DP.
 45.Dp.Rez.55.DP.Rez., 1.bryg. górskiej piechoty KOP. 10.Bryg.
 Kaw. Zmotor.-lotnictwo, broń panc. 2.pociągi panc. 2.komp. czoł-

gów oraz saperzy i służby.

Etat d-twa łączności armii:

- Wydział oper.-tech.	1.oficer
- Ofic. teleg.	2.oficerów
- Radio-teleg.	1.oficer
- Referat zaopatrzenia	1.oficer
- Oddziały wojsk łączn.	według planu mob.

Płk Ignacy Junosza-Drewnowski
D-ca Łączności Armii "Kraków"
Obecnie Senior Związku Łącznościowców

Prace wstępne

W dniach 25 i 26 marca 1939 r. por. Apolinary Kowalewski i ppor. Kazimierz Thaler oraz II-gi pluton 8. komp. stacyjnej

/wystawiony przez 5.baon telegraficzny/ uruchomił ośrodek łączności "Antoni". Połączenia telefon. i telegraficzne z d-twami grup operacyjnych i wielkimi jednostkami w terenie, Później dalekopis: O.Ł. "ANTONI" - sztab główny.

Dnia 15.04.1939 byłem na odprawie u szefa łączności sztabu głównego płk dypl. J. Łukomskiego. Na odprawie byli obecni: ppłk Władysław Malinowski - armia "ŁÓDŹ", ppłk dypl. Stanisław Jamka, płk Jan Kaczmarek, ppłk Roman Łączyński i inni. Otrzymałem tekę "KRAKÓW", zawierającą wytyczne dotyczące poszczególnych działów łączności, zarządzenia raczej lakoniczne i stale później uzupełniane. Niemniej, ta teka była poniekąd wzorem dla d-ców łączn. grup operacyjnych i wielkich jednostek.

Muszę podkreślić, niezwykle wprost tajemnicę i poufność tej odprawy. Właściwie była to jednostronna odprawa bez większego wglądu w całość zagadnienia i dyskusji. Była ona jednak punktem wyjściowym do rozpracowania, łączności armii "Kraków".

Zasadniczą podstawą naszej pracy były: - rozkazy d-cy armii, wytyczne szefa łączności sztabu głównego, teren i jego zasoby materiałowe, współpraca z okręgową dyrekcją PPTT.

Wykonanie

1/ Ośrodki łączności armii:

- O prowizorycznym O.Ł. "ANTONI" wspomniałem powyżej. Natomiast jako przyszłe m.p. dowództwa armii wybrano zespół szkół przy ul. Wolskiej i Alei Mickiewicza. O.Ł. obejmował: - centralę telefoniczną 6.łącznic x 30 placzen. Tu muszę dodać, że etat dowództwa armii wynosił 143.oficerów plus personel pomocniczy.
- centralę telefoniczną: 6.aparatów juza i dalekopis do nacz. d-twa.
 - ośrodek radio-korespondencyjny: stacje RKG/A, RKA i RKD.
 - zespół gości motocyklowych.

Ośrodek łączności /połączenia kablowe itp. zostały wykonane przez techników PPTT oraz 8.komp. stacyjną/ był gotowy w sierpniu 1939 r.

Równocześnie na wypadek zniszczenia,,przygotowano zapasowy O.Ł. w Oleandrach.

2/ Przygotowano wysunięte ośrodki łączności armii w m. Myślenice, Oświęcim, Olkusz, Jaworzno i Kielce.

II. Łączność przewodowa

Wytyczne szefa łączności sztabu głównego przewidywały nastę-

pujące normy. Ilościowe połączenia: armia -- naczelne dtwo 3--telef. 2--telegraf., armia -- grupy oper. i W.J. 2 poł. telef. 1 łącz. telegr., armie sąsiednie 1. łącz. telef. 1. łącz. telegraf. Dzięki stosunkowo bogatej sieci na terenie armii, normy te zostały łatwo osiągnięte, bez uszczuplenia ruchu cywilnego. Opracowano sprawę połączeń rezerwowych i okólnych. Wykorzystano też kabel Warszawa - Częstochowa - Katowice - Kraków. Niestety jego trasa biegła zbyt blisko granicy niemieckiej.

Na wypadek zniszczenia O.Ł. armii przewidziano i opracowano pogotowie techniczne na wylotach tras telef. i telegraf. na krańcach miasta: a to Kraków Północ i Kraków Południe.

Sieć alarmowa pogranicza obejmowała sieć telef. policji państwowej i straży granicznej. Sieci te wzmocniono i uzupełniono przez wybudowanie linii półstałych. Specjalnie na odcinku nowej granicy ze Słowacją, wykonał to 5. Batalion Telegraficzny.

W rejonach grup operacyjnych i wielkich jednostek dyrekcje PPTT wykonały szereg nowych połączeń i przygotowały szereg "połączeń" do wykonania z chwilą rozpoczęcia działań.

Dowódcy łączności Wielkich Jednostek i grup operacyjnych opracowali te sprawy na swych terenach. Specjalną sieć kablową miał "obszar warowny" Śląsk. Nie wszystkie jednak forty były wykończone.

III. Łączność radiowa

- Sieć otwarta: RKG/A--N.W.Gr. Op. Bielsko, Armia "KARPATY", "ŁÓDŹ".
RKA i RKD--Gr. Op. "Śląsk" 7.D.P. Krakowska Bryg. Kaw.
- Sieci straży granicznej, przewidziano jako uzupełnienie sieci alarmowej. Sieć ta była oparta na ośrodkach Kraków - Bielsko - Podporządkowany Grupie Operac. "Bielsko. Katowice - podporządkowany Grupie "Śląsk" i Częstochowa - podporządkowany 7.D.P.

Radiowywiad. W lipcu 1939 r. przybył pluton radiowywiadowczy i komp. radio z por. Juliuszem Domagalskim i ppor. Stanisławem Lorencem do pracy dla oddziału II. Miejsce postoju plutonu 15 km. na zachód od Krakowa. Dostarczony materiał z radio-wywiadu bardzo cenny i obfity.

Na terenie armii były dwie stacje Polskiego Radia: Kraków i Katowice. Nie miałem żadnych instrukcji co do ich użycia i losów.

Praca na sieciach radio ograniczona z uwagi na podsłuch. Dopiero po staraniach, sztab główny zgodził się na doszkolenie rezerwistów. Na niżonych masztach i 15 km. od granicy.

S z y f r y :

Operacyjny w zakresie oddziału II
Kod -- Ł.H.R. /Łukomski, Hoffman, Rola/

IV. Łączność lotnictwa i opl.

1/ Lotnictwo. Armia posiadała 3. eskadry obserwacyjno-wywiadowcze, jeden dywizjon myśliwski oraz samodzielny pluton łączności. Dołączone do sieci ogólnej armii: Lotniska Kraków - Babice. Kraków - Klemontów i Zator. Łączność telefoniczna i motocyklowa.

2/ Obrona plot. Służba obserwacyjno-meldunkowa. Sieć opl. trzeba było gruntownie przeorganizować z uwagi na to, że d-ca opl. DOK V opracował już poprzednio plan łączności opl. bez uwzględnienia potrzeb wojsk w terenie. Sieć opl. obejmowała: Zbiornicę okręgową - Kraków, składnice obserwacyjno-meldunkowe: Bochnia, Nowy Targ, Sucha, Bielsko, Katowice, Olkusz, Częstochowa oraz dziesiątki posterunków obserwacyjno-meldunkowych.

Oddziały obrony czynnej, artyleria przeciw lotnicza oraz karabiny maszynowe kompanii plot - dołączone do sieci telefonicznej opl. i sieci ogólnej armii.

Łączność broni pancernej:

- Dwa pociągi pancerne /Nr 51 i Nr 52/, trudności w zgraniu ze stacją radio armii. Miały otrzymać w sierpniu specjalny sprzęt. Dwie samodzielne kompanie czołgów - łączność w ramach danych dowództw.

Współpraca z okręgowymi dyrekcjami PPTT

Na obszarze armii dwie okręgowe dyrekcje PPTT: Kraków - dyrektor T. Szpet, ppłk rez. saperów, Katowice - dyrektor Stefan Popiel - ppłk rez. łączności. W kwietniu 1939 r. przydzielony został do d-twa łączności armii inż. Tadeusz Somczyński, naczelnik wydziału technicznego dyrekcji Katowice, jako łącznik i doradca oddał on istotnie wielkie usługi przy organizacji sieci armii.

Współpraca z władzami PPTT bez zarzutu. Ustalono sprawy związane z wystawieniem kompanii budowlanych MP i T. Szef łączn.

DOK V ppik Henryk Doskoczyński przewidziany był na naczelnego dyrektora poczty polowej.

U w a g i o g ó l n e

Jak już wspomniałem, na każdym kroku podkreślana była konieczność, zresztą zrozumiała, utrzymania tajemnicy i poufności. A sprawa ewentualnego odwrotu z Krakowa na wschód? To było "tabu". Nie oficjalnie otrzymałem od szefa sztabu zezwolenie na rozpatrzenie tej sprawy w terenie... w kierunku... na Tarnów. Uzgodniono sprawy wspólne z armią "Łódź", kpt. J. Szubert zastępcą dcy łączn. armii "Karpaty" odwiedził nas w Krakowie. Muszę podkreślić silne w czasie pokoju, powiązanie 5 Bat. Teleg. z komp. telef. W.J. na terenie DOK V, personalne, szkoleniowe, wspólne tradycje... wszystko to dodatnio wpływało na współpracę w polu.

O s t a t n i e h o n o r y

Tu mała dygresja... dnia 6 sierpnia 1939 r. ostatni w niepodległej Polsce zjazd legionistów z roku 1914/18. Dnia tego przybył do Krakowa marszałek E. Rydz-Śmigły, witała go na dworcu kompania honorowa, wystawiona przez 5 Batalion Telegraficzny Legionów Polskich. Obecni, p.o. dowódcy baonu mjr Tadeusz Batoński, dowódca kompanii kpt. Eugeniusz Kozakiewicz oraz poczet sztandarowy, a w nim chorąży Jan Seferowicz ze sztandarem, na którym data "Kraków" 8.VIII.1914. Pierwsza oficjalna data w naszej broni-łączności.

M o b i l i z a c j a

Oddziały łączności wystawione przez 5 Batalion Telegraf. i pułk radiotelegraficzny, zmobilizowani w mob. "kolorowej", przybywają do wyznaczonych m.p. w dn. 26 i 27 sierpnia, I/8 komp. stacyjnej od 25-go marca, pluton radiowy 1.komp. radio od 1 lipca.

Dnia 30 sierpnia mobilizacja powszechna. Poprzedzona ona była niezwykłym wydarzeniem.

Okręgowa dykcja PPTT w Krakowie otrzymała w ciągu dn. 29 sierpnia w bardzo krótkim czasie cztery zarządzenia:

- 1/ Zarządzenie o powszechnej mobilizacji ogłosić.
- 2/ Ogłoszenie zarządzenia o powszechnej mobiliz. wstrzymać.
- 3/ Ogłosić zarządzenie o mobilizacji powszechnej.
- 4/ Rozkaz o powszechnej mobilizacji odwołuję. Szef sztabu Gł.

Naczelnik biura wojskowego dykcji PPTT Kraków dr Dudek

nie mało miał kłopotów będąc odpowiedzialnym za ogłoszenie i plaktowanie, via urzędy poczt.

W r z e s i e ń

Dnia 1 września w godzinach między 4 a 5 rano na całym froncie armii od Tatr po Krzepice /Częstochowa/ na długości około 280 km. uderzyło 15 dywizji niemieckich /pancerne lekkie i piechoty/. Dnia 2 września weszła do akcji jeszcze jedna dywizja lekka. Łącznie 16 dywizji plus 3 dywizje w drugim rzucie, około 1400 czołgów, ponad 650 samochodów pancernych wspartych kilkuset samolotami 4 floty powietrznej.

Dzień 1-2 wrzesień. Prace przygotowawcze, w chwili rozpoczęcia działań wojennych były w zasadniczych działach ukończone; dotyczyło to przede wszystkim sieci telefoniczno-telegraficznej i radio; tak że przejście z okresu pokojowego na stan wojny nie spowodowało specjalnych trudności.

Najistotniejszą sprawą było przeniesienie dowództwa armii do nowego m.p. Dotyczące zarządzenia wydano o godzinie 7 rano. Całość dowództwa pracowała w nowym m.p. pomiędzy 10.00 a 11.00 przed południem. /Bombardowanie starego m.p. i O.Ł.bez większych szkód. Uniknęliśmy dramatu jakiemu uległo dowództwo armii "Łódź", pozostając nadal w starym m.p. Julianów pod Łodzią/.

Zarządzone przełączenia na węzłach telefoniczno-telegraficznych wykonane. Łączność przewodowa i radio, działa tak w dół, jak w górę do naczelnego dowództwa. Łączność z armią Łódź i Karpaty. Początkowe trudności w łączności telefonicznej z naczelnym dowództwem na jego nowym m.p. /Warszawa ul. Rakowicka/ - nowy ośrodek łączności, nowe biura, nowe nazwiska, to zagadka dla telefonisty na centrali w Warszawie.

Dzień 2-3 września. Coraz większy nacisk na całym froncie armii. Sieć telefoniczno-telegraficzna utrzymana. Lokalne uszkodzenia. Radio działa. Kabel Kraków - Warszawa uszkodzony koło Częstochowy, gdzie 7 D.P. w bardzo ciężkich walkach. Łączność z nią przez krakowską brygadę kawalerii, po opuszczeniu Częstochowy. Dnia 3 września ostatnia bitwa 7 D.P. Następnego dnia dowódca dywizji gen. Gąsiorowski i sztab w niewoli.

W ciągu tych dni szereg rozmów gen. Szyllinga z szefem sztabu NW i naczelnym wodzem. Dramatyczne decyzje cofnięcia się na linię Dunajec - Nida M.P. armia od 4 września Brzesko - Nowe.

Po okresie pracy na zorganizowanych i technicznie przygotowanym terenie, wchodzimy na teren bardzo ubogi w sieci stałe i drogi komunikacyjne - nierozpoznany. Odwrot i zmiana m.p.

w takich warunkach, to jak moment kryzysu na polu walki.

W z w i ą z k u z d e c y z j ą o d w r o t u ,
z a r z ą d z e n i a :

- wytyczne dla d-ców łączności Gr. Op. i W.J.
- zorganizowanie nowego m.p. w Brzesku - Nowym.
- wycofanie armijnych oddziałów łączności na wschód, zwinięcie wysuniętych ośrodków łączności D-twa armii. Wyznaczenie terminów i kierunków ruchu.
- d-ca 8 komp. stac. zorganizuje ośrodek łączn. Brzesko Nowe; 1 - łącznica, a 30 połączeń, 1 aparat Juza i stacje radio czynne od 3 września po południu.
- wydano również ogólny rozkaz na wypadek utraty łączności: kierować się na m.p. i ośrodek łączn. armii. Wykorzystać jak najwięcej sieci stałe dla łączności wojska. Wielką pracę wykonał mjr Chmura, opracowując szczegóły i przekazując zarządzenia. Cały dzień 3 września łączność z naczelnym d-twem utrzymana. Tak telefon. i telegraf., jak radio, ośrodek łączności "Kraków" przyjmuje oddziały dowództwa grupy op. "Śląsk".

Dzień 4 i 5 września. M.P. Brzesko Nowe. Sztab ścisły od wczesnych godzin 4 września. Wobec płynnej sytuacji, ciężar łączności przechodzi na radio do naczelnego d-twa. Łączność przewodowa działa. Ostatni meldunek sytuacyjny łączności /4/ do naczelnego d-cy łączności: łączn. z grupą op. "Bielsko" i sąsiednią 24 D.P. oraz z armią "Karpaty" utrzymana. Dorywcze wiadomości o marszu oddziałów łączn. armii. "L. "Kraków" przejęty przez d-cę, łączn. "Śląsk".

Grupa operacyjna Bielsko otrzymuje kryptonim "Boruta" grupa op. "Śląsk" kryptonim "Jagmin". Wieczorem ośrodek łączności przekazany d-cy łączn. "Jagmin". Sztab armii przechodzi nocą do m. Koszyce /15 km. na wschód od m. Brzesko Nowe/.

Dzień 6 września. M.P. Koszyce łącznica dołączona do sieci stałej i radio. Dorywcze połączenia z W.J. i armią "Karpaty". Meldunki radio do naczelnego d-twa bez potwierdzenia. Nocą przejście do nowego m.p.

Dzień 7 września. M.P. Mędrzechów /północ Dąbrowa Tarnowska/. Coraz trudniej utrzymać łączn. telefoniczną: z grupą "Boruta" łączność dorywcza. Udało się uzyskać łączność telefoniczną przez Lwów z naczelnym d-twem w m. Brześć nad Bugiem.

Grupa operacyjna "Boruta" wychodzi ze składu armii "Kraków" do armii "Karpaty". Nocą przejście do m. Nowy Korczyn.

Dzień 8 września. M.P. Nowy Korczyn. Radiomeldunek do naczelnego dowództwa. Bliskość frontu i dowódców W.J. pozwala

na osobistą łączność dowódcy armii z podległymi dowódcami. Poza tym łączn. przez oficerów łącznikowych na motorach. Nocą przejście do nowego m.p.

Dzień 9 września. M.P. Stępnica, oddziały armii w ruchu. Nocą przejście do nowego m.p.

Dzień 10 września. M.P. Strużki. Tamże d-two grupy oper. "Jagmin". Wiadomość o tragicznej śmierci dowódcy łączności 22 D.P. kpt. A. Dworzańskiego, który zginął wraz z szefem sztabu ostrzelany w samochodzie. Nocą przeprawa na południowy brzeg Wisły. Sztab ścisły o świcie.

Dzień 11 i 12 września. Przejazd przez Biłgoraj do nowego m.p. Zamość. Przygotowanie ośrodka łączn. armii. Lotnik ze Lwowa: armia "Kraków" wchodzi w skład frontu południowego gen. K. Sosnkowskiego. Nadzieja pewnego oddechu. Grupa op. "Boruta" z powrotem w ramach armii "Kraków". Silne bombardowanie. Rozkaz uruchomienia nowego O.Ł. w m. Barchaczów /9 km. na południowy wschód od Zamościa/.

Dzień 13 września. M.P. Barchaczów. Łącznica włączona do sieci stałej. Połączenia na Zamość i dalej. Szereg połączeń na sieci i radio gotowe od południa. Sztab przybywa koło godz. 12.00. Praca sztabu rozpoczęta. Rozkazy kurierami od d-cy frontu południowego. Łączność telefoniczna z grupą "Boruta". Godzina 14.00 niespodziewane natarcie niemieckich oddziałów pancernych. Alarmowy wyjazd pod ogniem. Ostatnia stacja radio trafiona, lecz bez poważnych uszkodzeń. Godz. 16.00 Zwierzyniec. Łączność z grupą "Boruta". Radio N.W. nie odpowiada. Tu muszę zaznaczyć, że od 2-ch dni nie mieliśmy już map naszego terenu i dalej na wschód. Nocą przejście do nowego m.p.

Dzień 14, 15 i 16 września. M.P. Smolsko Duże. Łączność radio z d-twem frontu południowego we Lwowie i z 21. d.p. po południu łączność z nimi w sieci stałej. Dnia 16-go przybył do m. Smolsko Duże gen. dyw. Ludwik Piskor D-ca armii "Lublin" obejmując dowództwo nad armią "Kraków". Z nim przybył jego d-ca łączn. mjr Jan Zgorzelski. Przybyła również warszawska bryg. panc. motorowa. Ostatnia radio depecha z 21 d.p. Końcowy bój, gen. Kustroń ranny.

W czasie odwrotu dorywcza łączność z oddziałami łączn. armii. Stany małe, wykruszone, w ciągłym marszu i dorywczej pracy dla wojsk. Często z bronią w ręku. Kierują się na Smolsko i Zielone. Kapitan L. Piątkiewicz i kpt. E. Kozakiewicz organizują dwie kompanie piesze i pluton techniczny. Zarządzenia zniszczenia sprzętu i akt.

Dzień 17 września. M.P. wieś Malewszczyzna. Łączność ra-

diowa z d-cą frontu południowego. Bombardowanie. Nocą przejście do m. Krasnobród - Zapiaski.

Dzień 18 września. M.P. Zielone 10 km. na półn.-wschód od Tomaszowa Lubelskiego. Rano wiadomość o wkroczeniu wojsk sowieckich na teren Polski i opuszczeniu granic R.P. przez prezydenta, rząd i naczelnego wodza. Trudno pisać o uczuciach jakie szarpały naszymi sercami.

Oddziały łączn. ściągają do m. Zielone. Kpt. L. Piątkiewicz organizuje obronę m.p. armii, mjr J. Zgorzelski organizuje obronę w samym m.p. mjr J. Chmura sprawy techniczne. Przybywa mjr J. Chebda z wiadomością o tragicznych losach 21 d.p. i bohaterkiej śmierci jej d-cy gen. Kusronia. Bombardowanie O.Ł. 23 d.p. kilku zabitych. Próba przebiccia się przez Tomaszów Lubelski na Lwów.

Dzień 19 września. Radio czynne, dorywcza łączn. 26 d.p., połączenie z bryg. panc.-mot. aparat telef. na płocie... Po południu ostatnia odprawa d-cy armii... ostatnie słowa podziękowania i pożegnania... nocą... ponowna próba przebiccia się, idziemy za natarciem bryg. panc.... pod ciężkim ogniem... na próżno... Stacja RKG/A jechała za nami... 20 września godz. 10.00 zaprzestanie ognia i walki. Ostatni raport przy stacji RKG/A, pożegnania podpisałem parę awansów podoficerskich, już nie pamiętam kto mi je przedstawił... odchodząc słyszę parę strzałów... ktoś strzelał w aparaturę wiernej radiostacji... to już koniec...

U w a g i o g ó l n e

Tempo i warunki odwrotu nie pozwalały na normalną pracę oddziałów łączności; środki transportowe, teren, lotnictwo nieprzyjaciela nie pozwalały na "odskok" i przygotowanie nowego O.Ł. dla armii. Niemożność planowania... dwa miejsca postoju w ciągu jednego dnia. A więc praca dorywcza. To też sądzę, że trzeba tu przytoczyć to co pisze Władysław Steblik /ppłk dypl./ w swej pracy "Zarys działań armii 'Kraków' w 1939 roku". Formacje łączności w tych niezwykle trudnych dla nich warunkach właściwie świetnie pracowały. Z wyjątkiem bowiem wypadku w dn. 3 września z 7 d.p., której kompania łączności pierwsza została zagarnięta przez czołgi zaraz z rana, mieliśmy zawsze łączność z wojskami, czy to telefoniczną, czy radiową. Również wojska miały łączność między sobą, o czym świadczy fakt, że oddziały po prostu precyzyjnie wykonywały nakazane ruchy i meldowały wypadki bojowe. Niejednokrotnie jak na przykład pod Pszczyną w Beskidzie, pod Myszenicami... Bochnią... Brzeskiem... Dunajcem... Żabnem, zdawało się pod wieczór, że wszystko tym razem pęknie i załamię się, tymczasem już w nocy przychodziły meldunki, żyjemy i tu a tu jesteśmy, a rano cały system dowodzenia ponow-

nie działał. Było to głównie zasługą nigdy niezmordowanych żołnierzy łączności. W momentach kryzysu łączności technicznej cały ciężar spadał na barki oficerów łącznikowych. A Józef Kuropieska /oficer operacyjny Grupy "Bielsko" w swej książce "Wspomnienia oficerów sztabu" pisząc o pierwszych dniach walk wspomina "łączność, ze sztabem armii i sztabami związków taktycznych była znośna - nawet dobra."

Co do współpracy sztabu, to była ona na najwyższym poziomie. Gen. Szylling i szef sztabu płk dypl. S. Wiloch rozumieli wobec jakże trudnych zadań stanęły oddziały łączności. Ich spokój i zimna krew wszystkim w sztabie się udzielały. Podzielałam opinię, jaką wyraził w swej pracy "Wrzesień pod Karpatami". "Wśród D-ców poszczególnych armii niewątpliwie jaśnieje gwiazda gen. Antoniego Szyllinga. Muszę tu nadmienić, że dowódca armii wyraził życzenie, by ci żołnierze łączności, którzy zasłużyli, aby zostali wyróżnieni. Oto lista odznaczonych, przedstawiona przez szefa sztabu i aprobowana przez gen. A. Szyllinga.

L i s t a o d z n a c z o n y c h

S r e b r n y k r z y ż o r d e r u w o j e n n e g o

V i r t u t i M i l i t a r i :

Płk Ignacy Junosza-Drewnowski, mjr Franciszek Chmura, kpt. Antoni Dworzański /pośmiertnie/, kpt. Władysław Rewieński.

K r z y ż w a l e c z n y c h :

Mjr Józef Chebda, mjr Adam Parafiński, mjr Edmund Idzikowski, kpt. Wacław Dramiński, kpt. Antoni Dworzański, kpt. Witold Fedak, kpt. Stanisława Gronek, kpt. Eugeniusz Kozakiewicz, kpt. Jan Nowakowski III, kpt. Leopold Piątkiewicz, kpt. Stanisław Rościszewski, por. Józef Eurzawa, por. Bohdan Chełmoński, por. Juliusz Domagalski, por. Apolinary Kowalewski, por. rez. inż. Jan Orski, por. Franciszek Osiński, por. Edward Tołubiński, por. Stanisław Salwa, por. Jerzy Skwarczyński, ppor. Antoni Hołownia, ppor. rez. Stefan Joniec, ppor. Tadeusz Krawczyński, ppor. Tadeusz Matusiak, ppor. rez. Stanisław Nawrat, ppor. Kazimierz Thaler, st. sierż. Jan Kasprzycki.

D w a p y t a n i a

Dwie sprawy dopiero po wojnie zostały mi wyjaśnione. Pierwsza to łączn. radio z naczelnym d-twem. Stacja radio RKG/A armii czynna do ostatniego dnia, tj. 20 września 1939 r. od dnia 3 września meldunki do naczelnego d-twa nadawano bez potwierdzenia odbioru "w powietrze". Przyczyną tego, jak mi wyjaśnia płk J. Łukomski, był fakt, że nasze meldunki odbierała radiostacja naczelnego d-twa pozostawiona w Warszawie, podczas gdy samo na-

czelne d-two było w przejeździe do Brześcia nad Bugiem, Włodzimirza Wołyńskiego i dalej.

Meldunki przekazywano różnymi drogami z Warszawy do danego m.p. naczelnego d-twa, stąd opóźnienia i zniekształcenia. Niemniej od 3 września nie otrzymaliśmy ani jednego rozkazu przez radio.

Druga sprawa, to sprawa d-cy łączności grupy oper. "Boruta". Gdy grupa ta weszła ponownie w skład armii 13 września, dowiedziałem się, że oficer wysłany /7 września/ przez d-cę grupy z meldunkiem do d-twa armii, nie przybył do celu i nie powrócił do d-twa grupy. Był dnia 8 w Lublinie. Płk S. Sliwowski w liście z roku 1970 wyjaśnił mi, że dnia 16/17 września spotkał go w terenie na wschód od Tarnopola, był on w towarzystwie kpt. lekarza CW Łączn. dr Pilcha. Zdaje się, że jadąc szosą Tarnopol - Zaleszczyki wpadł w ręce sowieckie. W tych dniach grupa - oper. "Boruta" jeszcze walczyła z Niemcami.

Pisząc te słowa opierałem się na wydarzeniach, które specjalnie utkwiły mi w pamięci i na drobnych notatkach, które ocalały w zawierusze wojennej. Zdaję sobie sprawę jak niekompletne są te wspomnienia. Poza tym w ich ramach trudno jest ująć wszystkie szczegóły działań i losów poszczególnych oddziałów łączności. Niemniej jestem przekonany, że słowa te dadzą pewien obraz, w jakich warunkach łączność pracowała w tych dramatycznych dniach września 1939 roku.

Pragnę oddać hołd tym, znanym i nieznanym, którzy życie i krew oddali Polsce: kpt. A. Dworzański zginął 10 września m. Osiek, ppor. rez. Kazimierz Milka, 1 sierżant, 1 szeregowy - zginęli dn. 17 września m. Stara Huta, por. Kazimierz Paszczuk zginął 3 września. Częstochowa, 4-ch zabitych, i 10 rannych 11 komp. budow. rejon Jaworzno, 8 zabitych, 10 rannych w 23 komp. telef.

Ranni: kpt. Stanisław Gronek m. Lublin 2 września, szer. Józef Bednarczyk 9 komp. stac., por. rez. J. Orski Tomaszów Lubelski 18 września, st. sierż. J. Kasprzycki - Rozwadów, por. F. Ogiński Tomaszów Lub., kpt. W. Rewieński Tomaszów Lubelski.

Cześć Im i chwała!

Millom Cumbria, 24.03.1979 r.

Ignacy Junosza-Drewnowski
pułkownik
Dowódca Łączności Armii "Kraków"

oooOooo

W. Iżycki

ŁĄCZNOŚĆ W UMOCNIENIACH STAŁYCH OBSZARU WAROWNEGO KATOWICE

WSTĘP

Zgodnie z planem obrony najbardziej uprzemysłowionych okręgów Polski, wykonanie umocnień stałych na południowo-zachodnim krańcu Polski powierzono Kierownictwu Robót 23 - Śląsk.

Kierownik Robót nr 23, ppłk sap. Jerzy Sochocki, podlegał bezpośrednio Inspektorowi Saperów Sztabu Głównego w Warszawie, gen. bryg. M. Dąbkowskiemu. Kierownik Robót opracowywał plan zgrupowań obiektów obrony Śląska uzgodniony w terenie z D-cą Śląskiej 23 dyw. piechoty w Katowicach, gen. bryg. P. Sadowskim, następnie przedstawiał do zatwierdzenia Inspektorowi Saperów Sztabu Głównego w Warszawie już konkretny plan umieszczenia obiektów w terenie.

Plan ten opracowany przez Kierownictwo Robót na podstawie wniosków dowódcy 23 Dyw. Piechoty, przewidywał wszystkie potrzebne kierunki ogni wraz z azymutami, oraz zawierał wspomniany konkretny projekt umieszczenia obiektów w wybranych miejscach w terenie.

P l a n o b r o n y

Przewidywano, rozmieszczenie we wznoszonych obiektach, jednego pułku piechoty ze zwiększoną siłą ognia. Linia obrony sięgała: od Bizji /koło Tarnowskich Gór/ przez Bobrowniki /Zagłębie Sosnowieckie/ na północnym brzegu Brynicy, poprzez Kamień Wielki, Łagiewniki, Bytom Nowy, Nową Wieś, Czarny Las, Kochłowice i dalej na południe. Od jesieni 1938 r. przedłużono linie fortyfikacji stałej w kierunku południowym poprzez Mikołów - Wiry - Gostyń, zaś w kierunku północnym poprzez Nową Wieś - Sączów - Niezdara, osiągając w ten sposób około 70 km. linii obronnej Górnego Śląska. Cały ten odcinek miał skupiać na celach wyznaczonych z góry w terenie, siłę ognia jednej dywizji piechoty z częściowym wsparciem artylerii polowej również umieszczonej w obiektach obrony. Linia fortyfikacji stałej na odcinku Bobrowniki - Dąbrówka Wielka - Szyb Artura - była wykonana do maja 1939 roku. Natomiast do 1 września 1939 roku, były gotowe obiekty betonowe na linii od Nowej Wsi poprzez Sączew - Niezdara - Kamień - Łagiewniki - Godula - Kochłowice - Panewnik - Mikołów - Wiry - Gostyń, wszystkie wytrzymałe na pociski 220 i 305 m/m. Gros obiektów posiadało kompletne wyposażenie bojowe - z kopułami pancernymi czy oknami pancernymi, za wyjątkiem działek p-panc., które do chwili zagrożenia miały być w magazynach mob. Na skutek takiego zarządzenia D-cy Grupy Oper., Kierownik Robót Nr 23, dopiero dnia 30 sierpnia rozpoczął montować

na stanowiska działka p-panc. i praca ta trwała jeszcze do godz. 21.00 dnia 2 września, kiedy to Kierownik Robót Nr 23, na zarządzenie Nacz. Dłwa, wydał rozkaz wysadzania luf wszystkich dział lub usunięcia iglic w wypadku braku czasu na wysadzenie. Tym wielkim odcinkiem fortyfikacji stałej dowodził płk dypl. Klaczyński - ze schronu dowodzenia, zbudowanego w parku miejskim Chorzowa. Schron ten posiadał wszystkie niezbędne urządzenia wewnętrzne jak wentylacja, oświetlenie, łączność itd. i był oddany do dyspozycji "Dowództwa Obszaru Warownego Katowice" w sierpniu 1939. Wytrzymałość schronu na pociski 305 m/m.

W y k o n a n i e p r a c

Kierownictwo Robót - zależnie od potrzeb - tworzyło Kierownictwo Budowy.

Całość odcinka obrony podzielono na batalionowe pododcinki i odpowiednio do możliwości w terenie wznoszono obiekty. Wykorzystywano naturalne oraz wznoszono sztuczne przeszkody terenu, wykorzystywano wzniesienia terenu, nasypy, fabryki, jary, zbocza strome, rezerwuary wodne, rzeki, bito p/pancerne przeszkody drogowe od 2-ch do 4-ch rzędów /najczęściej były to szyny prostopadłe wbite w kilku rzędach/, również przygotowywano bloki żelbetonowe do zamknięcia dróg. Wybudowano olbrzymią zaporę wodną w rejonie 2 km na północ od Bobrownik i spiętrzone wody rzeki Brynicy przewidyując zalewy rejonów /wodą/ na wypadek wdzierania się nieprzyjaciela. Zalew posiadał trzy zbiorniki wodne, mianowicie:

Kozłowa Góra	- około 15 milion. mtr. kub. wody;
Wesoła	- około 4 milion. mtr. kub. wody;
Piekary	- około 6 milion. mtr. kub. wody.

Największy ten rezerwuuar wody, wynoszący kilka km² terenu zalanego wodą, zamknięty był tamą wodną ze spadkiem wody w rejonie Kamienia Wielkiego i doliny rzeki Brynicy i na przedpola fabryki "Orzeł Biały". Cały ten odcinek obrony był również formą obrony przedpola wielkich Chorzowskich Zakładów Azotowych pracujących według projektu prof. I. Mościckiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Obrona odcinka północnego przewidywała pokrycie ogniem broni maszynowej, artylerii polowej i broni p/pancernej wszystkich przeszkód w terenie, naturalnych i sztucznych oraz węzłów, przejść i dróg komunikacyjnych.

T a j e m n i c a s ł u ż b o w a

Aby zabezpieczyć główne biura Kierownictwa Robót 23 przed obserwacją niemieckich agentów, umieszczono je w odosobnionym budynku kopalni Kleofas w Hajdukach Wielkich. Budynek, oczywiście, był strzeżony dzień i noc przez policję cywilną i munduro-

wą ze względu na posiadane plany robót, prowadzone personalne listy osób zajętych pracami jak również pieniądze do wypłat za robocizną. Na poszczególnych odcinkach robót mieściły się również strzeżone podbiura, które miały za zadanie prowadzenie ksiąg robocizny, wypłat na odcinkach i przechowywały fragmenty planu prowadzonych robót, tak saperskich jak i łączności.

Z uwagi na cel i charakter wykonywanych robót cały personel obowiązywała ścisła tajemnica służbowa. Oficerowie słu. stałej zajęci przy tych robotach, poza specjalnym doborem /kwalifikacje moralne oraz fachowe/ składali specjalną przysięgę oraz podpisywali deklaracje.

Personel cywilny, inżynierowie, technicy oraz personel biur podpisywali w obecności świadków specjalne deklaracje. Niemcy przez swoich agentów, których cała masa na Śląsku była czynna, kusili obietnicami pieniężnymi i nagrodami za współpracę /przy każdej nadarzającej się sposobności/. To też nasze komórki kontrwywiadu miały sporo zajęcia z inwigilacją tej wielkiej ilości ludzi zajętych przy tych pracach.

Przypominano przy każdej okazji obowiązek zachowania tajemnicy służbowej, wytykano i karano surowo najmniejszą nieostrożność czy niedbalstwo, które umożliwiło by przeciekanie wiadomości.

Jeden z techników cywilnych został sądownie ukarany karą śmierci za udowodnioną współpracę z Niemcami i szpiegostwo. Wyrok został wykonany w Krakowie. Był to odosobniony wypadek zdrady za pieniądze. Poza tym jedynym ważnym wypadkiem nie było innego wypadku zdrady czy naruszenia tajemnicy służbowej. Przy pracach na odcinkach oficerowie mieli rozkaz chodzenia po cywilnemu, by nie podkreślać niepotrzebnie charakteru wojskowego robót.

Roboty maskowano wznosząc olbrzymie szopy z drzewa na okres betonowania obiektu oraz prac instalacji broni i sprzętu łączności. Strzelnice przykrywano maskowanymi siatkami, malowano na kolor ochronny wystające lufy broni zainstalowanej w obiektach, zlewając z kolorem terenów pokryte ziemią i darnią stropy obiektów.

Trudne do maskowania obiekty, ze względu na duży ruch pojazdów lub pieszych, umieszczano w poprzecznie wybudowanych sztucznych garażach itp. budynkach, jak np. w Kamieniu Wielkim wzniesiono obiekt z improwizowanym garażem, gdzie za opadającą frontową ścianą umieszczono ciężkie k/my i działka p/panc., skierowane na szosę z Piekar Wielkich. W sąsiednim budynku gminnym był posterunek policji ze stałym dyżurnym przez całą dobę.

W razie wdarcia się nieprzyjaciela w odcinek przewidywano

wprowadzenie odvodu jaki stanowiły oddziały 23 Dywizji Piechoty.

Główny obiekt dowodzenia, zgodnie z planem, prawie ukończony w połowie sierpnia 1939 roku, wybudowano na wzniesieniu pokrytym drzewami w parku miejskim Redena w Chorzowie.

Kierownik Robót Nr 23 ppłk Jerzy Sochocki był doświadczonym saperem, o dużym zrozumieniu trudnych zadań łączności. Życzliwy i bardzo poprawny jego osobisty stosunek do nas zajętych pracami łączności ułatwiał uzyskiwanie tego wszystkiego co na odcinkach potrzebne było do rozwijania planowanych połączeń kablowych. Podkreślić należy, że zawsze traktował nas oficerów łączności na równi z oficerami saperami, podkreślając konieczność najdalej idącej współpracy na odcinkach. Każde zbliżenie jego do nas cechowało wysoko pojęte koleżeństwo i chęć pomocy, a okres czasu spędzony na Śląsku pod jego kierownictwem zaliczyć należy do rzetelnie spełnionej służby dla Kraju.

Planowane prace łączności

Wszystkie zaakceptowane plany sieci łączności drutowej przez Szefostwo Łączności Sztabu Głównego otrzymywało Dowództwo Łączności 23 Dyw. Piechoty w Katowicach.

Poszczególne fragmenty tego planu otrzymywał z D-twa 23 Dywizji w miarę rozwoju prac Kierownik Prac Łączności przy Kierownictwie Robót 23 kpt. Eugeniusz Trzeciak. Plan przewidywał w pierwszej fazie połączenie kablami podziemnymi między sobą obiektów na danym odcinku oraz połączenie tej grupy z sąsiadami i przełożonymi. Rokady czołowe poprzez studzienki z przełącznikami /łącznice względnie na stałe przełączenia na głowicach kabli/ łączyły między sobą dowódców pododcinków /kompanie/, a odchodzące od nich kable w tył połączone rokadami drugiej linii łączyć miały szczebel dowódców baonów oraz schrony artyleryjskie. W drugiej fazie planowano sieć radiostacji umieszczanych również w schronach dowódców.

Całość sieci podziemnych kabli przewidywano połączyć z siecią pocztową /Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Katowicach/, gdzie współpracował z kierownictwem prac łączności p. inż. Kozakiewicz oraz wyznaczony drugi inżynier telekomunikacyjny. Monterzy pocztowi, również zajęci przy tych pracach, byli specjalnie dobrane i przeszkoleni w wykonywaniu złącz kabli opancerzonych oraz w instalacjach wewnątrz schronów, sprzętu łączności. Przydzielano ich każdorazowo według potrzeb pododcinkom. Ogólnie plan łączności dla obiektów fortyfikacji stałej przewidywał kompletną podziemną sieć łączności przy użyciu kabla pancernego 10-30-50 i 100 parowego. Ten ostatni kabel wprowadzono do schronu D-cy Obszaru Warownego Katowice. Do chwili wybuchu wojny 1939 roku - łączność podziemną posiadały wszystkie obiekty na odcinku

Bobrowniki - Wymysłów - Godula - Łagiewniki, inne pododcinki posiadały tylko łączność naziemną, w niektórych wypadkach świetlną.

Personel

Personel kierownika prac łączności stanowił: zespół kilkunastu szeregowych starszego rocznika z Dyw. Kompanii Łączności oraz dwóch podoficerów służby stałej: sierż. łączności Jan Kasprzycki i plut. Stanisław Dobek, obaj przydzieleni z oddziałów łączności. Byli to wartościowi i sumienni podoficerowie. Robotnik śląski, dobierany do prac według miejscowych lojalnych opinii gmin do Państwa Polskiego, przechodził selekcję i otrzymywał potem przydział według specjalności. Poza tym był często inwigilowany. Trzeba zaznaczyć, że na Śląsku wysoka przydatność do tych prac niektórych robotników pochodziła z charakteru uprzemysłowionego rejonu Śląska, kopalni, hut i fabryk, w których niektórzy z nich mieli za sobą przepracowane długie lata.

Często robotnicy fachowcy, pracując pod przodownikami zdolni byli też i samodzielnie rozsądzać skały, tunelować chodniki podziemne pod szosami względnie torami kolejowymi do przeprowadzania kabli.

Z końcem 1937 roku przydzielony został z 7 Batalionu Telegraficznego w Poznaniu por. łączności Władysław Iżycki do dyspozycji Kierownika Prac Łączności i objął odcinek Kamień Wielki-Bobrowniki.

Wykonanie:

a/ Odcinek Łagiewniki

Początkowo prace łącznościowe w Łagiewnikach prowadzono na przedpolu Chorzowa, kopalni Król oraz głównej huty Pokój im. J. Piłsudskiego i wykonane były w ciągu 1937 roku pod wyłącznym kierownictwem kpt. E. Trzeciaka, i okiem sierż. łączności Jana Kasprzyckiego oraz częściowo nadzorujących też szeregowych starszego rocznika służby czynnej.

Charakter terenu silnie uprzemysłowionego nastręczał poważne trudności do wykopywania rowów kablowych. Kładzenie opancerzonych kabli przeważnie 10 parowych i 20 parowych na wymaganą głębokość nie mniejszą niż pełne 3 metry, było zadaniem trudnym ze względu na różnorodny charakter gleby oraz istniejącą sieć kabli podziemnych wysokiego napięcia, kanalizacyjnych przewodów, komunikacji i połączeń dróg i kolei szeroko i wąsko torowych, basenów z wodą, konieczności wymijania rejonów zabudowań, kopalni i fabryk.

Rozwijanie i kładzenie 500 metrowych kabli z bębna w tym

rejonie było często przeprowadzane całością sił nadzorujących i przy osobistym kierowaniu kpt. Trzeciaka Eugeniusza. Kilkadziesiąt kilometrów kabli położonych w tym rejonie świadczyło o ważności tego odcinka, jemu oddawano pierwszeństwo.

Był to pierwszy odcinek praktycznie ukończony późną wiosną 1938 roku, a w ciągu roku 1938 ukończono wewnętrzne instalacje, to jest zakończenie kabli głowicami /w schronach/ w obiektach oraz zainstalowano łącznice /przeważnie 10 połączeniowe/, a także aparaty telefoniczne.

Przewidywano planem specjalne łącznice i aparaty telefoniczne uodpornione na wilgoć, charakteru kopalnianego, które Instytut Badań Inżynierii w Warszawie miał już w projekcie, a nawet w pierwszym wydaniu otrzymał pewien prototyp Kierownik Prac Łączności.

Po ukończeniu odcinka Łagiewniki prace postępowały w kierunku południowym, Bytom Nowy, Nowa Wieś, Czarny Las i dalej na południe. Pracami na tych odcinkach kierował kpt. Trzeciak Eugeniusz mający do pomocy przydzielonego w ciągu zimy 1938/39 por. Łączności W. Połońskiego oraz jak poprzednio sierż. J. Kasprzyckiego. Przy robotach na wspomnianych odcinkach zatrudniano kilkuset robotników.

b/ Odcinek Kamień Wielki - Bobrowniki

Zadaniem por. Wł. Izycznego było wykonanie prac tj. położenie kabli podziemnych w rejonie Kamienia Wielkiego w ciągu zimy 1937/38, a w ciągu roku 1938/39 w rejonie Bobrownik i tyłowych połączeń oraz roka według planów sieci kablowej. Do pomocy przydzielono plutonowego łączności Dobka i kilku szeregowych. Ostra zima 1937/38, szczególnie styczeń i luty, ograniczyła wykonywanie prac w gruncie kamienistym Kamienia Wielkiego. Jednak pogłębianie rowów między trzema obiektami /trójkąt z podstawą w przód/ postępowało w czasie zimy i było ukończone na głębokości trzech metrów na początku marca 1938 roku. Kable były położone również do obiektu przy szosie Kamień Wielki - Piekary jak też do dwóch żelbetonowych studzienek umieszczonych kilkaset metrów za obiektami.

Wytyczenie nowych tras pracy odbywało się znanym sposobem /sposób staro-rzymski przy budowie dróg, gdzie używano na zmianę trzech tyczek/. Wszystkie kable użyte w tym rejonie były 10 parowe, opancerzone, położone na 3 metrowej głębokości, na podsypanej glebie rozpulchnionej, nasypanej tuż przed kładzeniem kabli. Kable rozwijano na potrzebną długość odcinka usiłując nie zginać i nie przecinać, by nie zwiększać ilości lutowanych złącz, co oczywiście wpływałoby ujemnie na słyszalność przez

niepotrzebne wprowadzenie dodatkowych tłumień.

Kładąc kabel w rowach falowano go, by w wypadku obsuwania się warstw gleby nie nastąpiło zrywanie przewodów /żył/, lub pęknięcie pancerza kabli. Na przejściach, jak podkopy pod szosami i torami, zabezpieczano kable przez umieszczanie ich w rurach, w których /ujściach/ końcach uszczelniano kable pakułami i smółkowanymi, by nie uszkodzić pancerza o krawędzie rur w wypadku obsuwania się warstw ziemi lub opadania kamieni. Wszystkie kable były badane na izolację przed i po każdorazowym układaniu w rowach. Był wypadek, że praca była powtórzona na odcinku około 30 metrów z powodu przedostawania się wody przez źle zalutowaną końcówkę kabla na bębnie.

c/ Prace szczególne

Największą pracą ryzykowną, a doskonale wykonaną na odcinku Kamienia Wielkiego było dwukrotne przejście z kablami pod korytem rzeki Brynicy. W tej poważnej pracy dużą pomoc okazał inż. Sokołowski z pobliskiej kopalni węgla, który przystosował do wiercenia poziomego - świder kopalni-używany do pionowych wierceń, co umożliwiło wprowadzenie rury pod korytem rzeki, przez którą przeprowadzono kabel opancerzony. Pierwsze wiercenie w marcu 1938 r. przeprowadzono w Kamieniu Wielkim w miejscu, gdzie najbardziej zwężone koryto rzeki Brynicy dyktowało szansę łatwiejszego przejścia. Szerokość wody wynosiła około dwudziestu metrów, a głębokość około 1,5 m. Z obu stron przy silnym zabudowaniu czołowym szczelnych ścian white rozpory na umocnione na ścianach szalowania z desek o rozpiętości około dwu metrów, a głębokości około 6 metrów licząc od poziomu wody. Za posuwającym się świderem popychano rurę stalową. Poważna ta praca trwała z górą trzy doby bez przerwy i w rezultacie położono kabel pod dnem rzeki około 3,5 metra licząc od poziomu wody.

Ponownie na wiosnę 1939 r. dokonano drugi raz wiercenia łącząc rokałą studzienki kablowe. Umieszczono wówczas kabel pod dnem rzeki Brynicy w miejscu, gdzie jej szerokość dochodziła do 35 metrów, a maksymalna jej głębokość wynosiła tylko około 1.20 metra. Zajętym robotnikom i przodownikowi w nagrodę za dobrze wykonaną pracę przyznał Kierownik Prac Łączności dodatkowe "dniówki". Była to nagroda równocześnie zachętą dla innych za ofiarność pracy i uznanie za fachowe podjęcie do zadania.

Były to ważne, trudne, jak też ryzykowne przedsięwzięcia gdyż wiercenia w początkowej fazie natrafiały na zbyt rozmokły lub zbyt twardy grunt i dopiero próby robione w kilku miejscach przy brzegach rzeki, gdy dały pomyślne rezultaty, pobierano decyzję, gdzie rozpocząć wiercenie.

P o d k o p y pod główną szosą Kamień Wielki - Piekary odbywa-

ły się przy pełnym ruchu autobusów i samochodów, słowem przy pełnym ruchu kołowym w dzień i w nocy tunelowano metodą szybów, by przeprowadzić kabel.

Grunt a t w a r d e

Rozsadzanie skalistego gruntu materiałem wybuchowym przygotowywano w nocy systemem górniczym, a odpalano wcześniej rano przed pracą, aby rozsądzone skały i kamienie mogli wybrać robotnicy przybyli nad ranem do roboty.

Grunt a p o d m o k ł e

W kilku odcinkach w Łagiewnikach i w Nowej Wsi, w pobliżu rzeki Brynicy kilkakrotnie natrafiono na podskórne strugi wody zmieszane z ruchomym piaskiem. Wówczas umieszczano w rowach stale pracujące pompy wodne oraz grupowano większą ilość robotników do szybkiego wybierania piasku.

Ściany rowu często, mimo że wsparte rozporami drzewnymi i szalowaniami - zawały się, gdyż lekki piasek podmyty wodą obsuwał ściany rowu. Prawdziwa walka z tak zwaną "burzawą", była prowadzona często pod nadzorem osobistym Kierownika Prac Łączności, bez względu na porę dnia, a często w nocy przy latarniach.

R o z w ó j p r a c w ł ą c z n o ś c i

W miarę nabywania doświadczenia wprowadzano szereg ułatwień by przyspieszyć położenie kabli jak najszybciej na wyznaczonych odcinkach tras oraz wykonać lepiej instalację kabli w obiektach, np. nie otwierano rowów na całej długości trasy, ale na każde trzy metry bieżącego rowu opuszczano 1,5 do 2 metrów nawierzchni, a potem łącząc podkopem przebijano grunt nad tą nawierzchnią dla kontrastu z następnym 3-metrowym odcinkiem rowu. W ten sposób szybciej rów był gotów i szybciej kładziono w nim kabel.

Do wyładowywania bębnow kablowych z samochodów zbudowano urzędnia, które ułatwiały wyładowywanie kabli z większym bezpieczeństwem dla robotników.

Głowice zakończonych kabli w obiektach zaprojektowano lepsze, solidniej wykonane. Przy obiektach zagwarantowano nie zasypanie ziemią miejsc, gdzie w żelbetonie umieszczone były rury do wprowadzenia kabli - dopóki łączność nie wprowadziła ich do wnętrza obiektu. Wszystkie końcówki kabli lutowano niezwłocznie, by zabezpieczyć przed wkradającą się wilgocią.

Bębny kablowe rozwijano na całą długość kabla to jest około 500 metrów, kładąc cały kabel w przygotowanych uprzednio rowach, 500 metrowe odcinki kabli łączono bezzwłocznie złączkami, umieszczając je w specjalnych mufach zalewanych masą izolacyjną i szczerlnie zalutowywano. Złącza były badane przyrządami przez inż. telekomunikacyjnego z Dyr. Pocht i Telegrafów z Katowic, a wykonywali je dobrani, lojalni i fachowo bardzo dobrzy monterzy pocztowi /np. p. Sochanek/. Celem przyspieszenia prowadzonych prac nad ukończeniem sieci łączności podziemnej Kier. Rob. Nr 23, zakontraktował wyłącznie do prac ziemnych w roku 1937 firmę inż. Grzonka, zaś w roku 1938 - firmę inż. Karcza - ze szczególnym zadaniem forsowania prac na odcinku środkowym Łagiewniki - Kochłowice - Mikołów.

O c e n a p e r s o n e l u

W końcowej fazie robót na około 3 miesiące przed wojną 1939 roku, w pracach tych było stale zajętych trzech oficerów łączności służby stałej, 2 podoficerów słu. stałej, 2 techników cywilnych, 2 do 3 monterów pocztowych, dobranych dwunastu szeregowych łączności słu. rocznika służby czynnej, oraz około 2000 robotników z majstrami, przodownikami i specjalnymi robotnikami.

U wszystkich zajętych tymi pracami stwierdzić należy duży patriotyzm i poświęcenie się zadaniu, świadomość celu, obrona własnego kraju. Te wartości przyświecały robotom wykonywanym solidnie i na czas. Dużym wyczynem była gotowość robót Bobrowniki - Kamień Wielki - Łagiewniki - Bytom Nowy - Nowa Wieś - Czarny Las na dzień 1 września 1939 roku. Instalacje wewnętrzne, pomimo że wykonywane naprędce w niektórych obiektach dawały jednak dowódcom gwarantowaną, trwałą, szybką i wygodną łączność telefoniczną.

Połączenia łącznic i aparatów telefonicznych w wielu obiektach wykonał personel łączności oddziałów /batalionów i kompanii/.

Z a k o ń c z e n i e

Gdy Niemcy uderzyli uzbrojonymi kompaniami dywersantów w dniu 1 września 1939 roku na obiekty w Kamieniu Wielkim, w Łagiewnikach, Nowym Bytomiu i Nowej Wsi, egzamin dla łączności wypadł pomyślnie. Dowódcy pododcinków mieli pełne warunki do szybkiego porozumiewania się między sobą ze swoimi obiektami oraz przełożonymi w tych krytycznych chwilach, również z artylerią, by żądać jej wsparcia.

Od wiosny 1939 roku intensywność robót była tak wielka, że prace na trudniejszych odcinkach prowadzono dniem i nocą w nie-dziele i święta, nieprzerwanie aż do ukończenia zamierzonej pracy.

